

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra etologie a zájmových chovů (FAPPZ)

**Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů**

Separáční úzkost u psů během pobytu ve psím hotelu

Bakalářská práce

Markéta Dupalová

Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty

Ing. Kristýna Machová, Ph.D.

© 2022/2023 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Separační úzkost u psů během pobytu ve psím hotelu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21.04.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Kristýně Machové, Ph.D. a Ing. Anetě Makovcové, za cenné rady, odborné vedení a trpělivost, kterou mi obě během vypracování mé bakalářské práce poskytovaly. Zároveň bych chtěla poděkovat Ing. Magdaleně Šetlíkové a Ing. Petře Filipkové za umožnění provedení výzkumu ve Psím centru Pluto. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům, kteří mě během celé doby studia povzbuzovali a podporovali. Jmenovitě děkuji tátovi za to, že mě naučil milovat přírodu a objevovat všechna její tajemství.

Separáční úzkost u psů během pobytu ve psím hotelu

Souhrn

Separáční úzkost je stav, který pes projevuje jako stresovou reakci z odloučení od svého majitele nebo jiného blízkého člověka. Tento stav může vést k mnoha nežádoucím druhům chování psa, nejčastěji pak nadměrné vokalizaci, destruktivnímu chování, nadměrné salivaci, vyměšování se v domácnosti, nebo sebepoškozování.

Tato práce je rozdělena na literární rešerši a pilotní výzkum, zabývající se vlivem hudebního enrichmentu na chování psů v hotelu. První část práce se věnuje vztahu mezi člověkem a psem, je zde popsáno, jak může separáční úzkost vznikat. Je kladen důraz na dostatečnou socializaci psa ve štěněčím věku, která v opačném případě může vést k rozvoji separáční úzkosti. Ta může vznikat i jinými způsoby, jako například náhlou změnou prostředí psa. Práce popisuje mimo již výše zmíněné behaviorální příznaky také fyziologické, které se mohou projevovat tachykardií, tachypnoe a třesem. Markery akutního stresu u psů během separáční úzkosti mohou být kortizol a ghrelin. Nejvhodnější nápravou separáční úzkosti u psů se zdá být behaviorální terapie, která může být doplněna o farmakologickou léčbu, či jinými doplňkovými metodami, jako například aromaterapií, použití feromonových obojků, nebo pouštění hudby psům.

Právě při použití akustického enrichmentu, bylo sledováno 15 psů ve Psím centru Pluto, jako forma pilotního výzkumu této práce. Psům byly pouštěny různé hudební žánry ve snaze zmírnění možných projevů separáční úzkosti. Výzkum však monitoroval chování psů pouze v čase, kdy jim byla pouštěna hudba, a tak pro vyšší validitu výsledků je nutno zdůraznit pro další výzkum mapování změn chování také v čase, kdy psům hudba pouštěna nebyla. V rámci tohoto pilotního výzkumu se může zdát, že akustický enrichment v hotelu pro psy může mít pozitivní účinek na jejich úzkostné projevy chování.

Celkově práce nabízí ucelený přehled problematiky separáční úzkosti u psů a navrhuje možnosti prevence a nápravy této poruchy, jednou z takových cest by mohl být akustický enrichment.

Klíčová slova: separáční úzkost, pes, hotel, útulek, trénink, medikace, dotazník

Separation anxiety in dogs during they stay in the dog hotel

Summary

Separation anxiety is an condition in which a dog displays a stress reaction to being separated from its owner or another person close to it. This condition can lead to many undesirable behaviors, most commonly excessive vocalization, destructive behavior, excessive salivation, displacement in the home, or self-injury.

This thesis is divided into a literature search and a pilot study investigating the effect of musical enrichment on the behaviour of dogs in a hotel. The first part of the thesis focuses on the relationship between humans and dogs, and describes how separation anxiety can arise. Emphasis is placed on sufficient socialization of the dog during puppyhood, which otherwise may lead to the development of separation anxiety. It can also arise in other ways, such as a sudden change in the dog's environment. In addition to the behavioural symptoms mentioned above, the paper also describes physiological symptoms, which may be manifested by tachycardia, tachypnoea and tremors. Markers of acute stress in dogs during separation anxiety could be cortisol and ghrelin. The most appropriate remedy for separation anxiety in dogs seems to be appropriate behavioural therapy, which can be supplemented by pharmacological treatment or other complementary methods such as aromatherapy, the use of pheromone collars, or playing music to dogs.

It was with the use of acoustic enrichment that 15 dogs were observed in a hotel, as a form of pilot research for this thesis. The dogs were played different genres of music in an attempt to alleviate possible manifestations of separation anxiety. However, the research only monitored the behaviour of the dogs during the times when music was played to them, so for greater validity of the results, it is necessary to emphasise for further research the mapping of behavioural changes also during the times when the dogs were not played music. In the context of this pilot research, it appears that acoustic enrichment in a hotel for dogs may have a positive effect on their anxiety behaviours.

Overall, the thesis offers a comprehensive overview of the issue of separation anxiety in dogs and suggests avenues for prevention and remediation of this disorder, one such avenue could be acoustic enrichment.

Keywords: separation anxiety, dog, hotel, shelter, training, medication, questionnaire

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce.....	2
3	Literární rešerše.....	3
3.1	Interakce mezi psem a člověkem	3
3.2	Stres, strach, fobie	5
3.3	Separáční úzkost.....	8
3.3.1	Fyziologické příznaky separáční úzkosti	10
3.3.2	Behaviorální příznaky separáční úzkosti	10
3.3.3	Příčiny separáční úzkosti	12
3.4	Prevence a náprava separáční úzkosti	16
3.4.1	Prevence separáční úzkosti	17
3.4.2	Léčivé přípravky proti separáční úzkosti.....	21
3.4.3	Trénink.....	23
3.5	Stres a úzkost v umíst'ovacích zařízeních pro psy	26
3.5.1	Stresové faktory v umíst'ovacích zařízeních pro psy	27
3.5.2	Režim umíst'ovacích zařízení pro psy.....	28
3.5.3	Enrichment zařízení	29
4	Materiál a metody	32
5	Výsledky.....	35
6	Závěr	38
7	Literatura.....	39
8	Samostatné přílohy	51

1 Úvod

V dnešní době, nejen lidé, ale také domácí mazlíčci, jsou vystaveni vlivu zrychleného životního tempa, zvýšeným nárokům společnosti a jiným společenským faktorům, což vede k nárůstu tzv. „civilizačních chorob“. To může být způsobeno tím, že chovaná zvířata nejsou v jejich přirozeném prostředí, ale spíše jsou přizpůsobena našemu způsobu života díky domestikaci, která trvá již staletí. Psi jsou vysoce společenská smečková zvířata a mají tendenci být závislí na svých majitelích, kteří jim poskytují potravu, berou je na procházky a zajišťují řadu dalších činností, které jsou pro nás lidi běžné a automatické. Nicméně, tato silná závislost na majiteli může vést ke vzniku několika behaviorálních problémů, jako například separační úzkost u psů.

Umisťovací zařízení pro psy jsou často využívána majiteli psů jako řešení pro péči o své psy během jejich nepřítomností. Nicméně, pro mnoho psů může být pobyt v těchto zařízeních stresující, a to z několika důvodů. Především, nové prostředí a absence majitele mohou pro mnoho psů být velkým zdrojem stresu. Změna prostředí a nové pachy mohou být pro psy matoucí a mohou vést ke ztrátě jistoty. Kromě toho absence majitele a rodinného prostředí může pro psy znamenat ztrátu pocitu bezpečí a pohodlí, což může vést k separační úzkosti. Dalším zdrojem stresu v pobytových zařízeních pro psy může být nedostatečná socializace. V těchto zařízeních často dochází ke kontaktu s dalšími psy, což může být náročné zejména pro jedince, kteří nebyli pro interakce s jinými psy naučeni.

Tato práce se bude zabývat separační úzkostí u psů, zejména v pobytových zařízeních pro psy a zdroji stresu, který mohou pro psy představovat. Budou zde rozebrány možnosti, jak lze snížit stres a úzkost u psů v těchto zařízeních a zlepšit tak jejich zkušenosti s pobytem bez svého majitele.

2 Cíl práce

Cílem je vypracovat literární rešerši mapující současné poznatky o separační úzkosti s důrazem na prostředí psích hotelů, útulků, klinik či jiných pobytových zařízení. Práce bude mít zároveň výzkumnou část, jejímž cílem bude zhodnotit, u jakých skupin psů se příznaky separační úzkosti vyskytují nejčastěji a zdali majitelé mají tendenci příznaky separační úzkosti nadhodnocovat.

3 Literární rešerše

3.1 Interakce mezi psem a člověkem

Vztah mezi psem a člověkem je jedním z nejdůležitějších a nejstarších vztahů mezi zvířetem a člověkem na světě. Symbiotická interakce mezi těmito dvěma druhy existuje nejméně 18 000 let (Thalmann et al. 2013). Dříve se tvrdilo, že psi vytvářejí blízké vztahy s lidmi kvůli jejich sociální dominanci a schopnosti vnímat lidi jako náhradní vůdce smečky (Landsberg et al. 2003). Nicméně v poslední době se ukazuje, že psi jsou schopni sociálního a asociativního učení, které umožňuje lepší interakci mezi psem a člověkem (Bredshaw et al. 2009; Elgier et al. 2012). Je zajímavé, že tato schopnost psů interpretovat a reagovat na lidské signály překonává schopnosti šimpanzů (Payne et al. 2015). Při spolupráci s lidmi mohou psi snadno pochopit určitá lidská gesta a spojit je s poskytováním potravy, což výrazně usnadňuje rychlé učení (Udel et al. 2008; Reid 2009). Kromě toho dokážou psi rozlišit konkrétní lidské postavy, například majitele, a projevují specifické autonomní reakce během těchto rozlišovacích procesů (Nagasawa et al. 2009). Je pozoruhodné, že když se psi dívají na své majitele, jejich hladina oxytocinu v moči se zvyšuje, což může naznačovat, že psi si své majitele velmi oblíbili a vytvořili si s nimi silné pouto (Nagasawa et al. 2009). Při srovnání kognitivních schopností psů s vlky a opicemi je zřejmé, že psi jsou schopni lepšího porozumění lidským gestům a ukazování. Tento rozdíl v kognitivních schopnostech se pravděpodobně vyvinul během domestikace psů (Hare & Tomasello 2005). Kromě toho bylo zjištěno, že psi, kteří se potýkají s problémy, okamžitě hledají pomoc u svých majitelů, zatímco vlci se snaží řešit problémy sami (Miklósi et al. 2003). Výzkumy naznačují, že psi jsou nesmírně chytrá zvířata, schopná interakce a spolupráce s člověkem. Tato schopnost spolupracovat s lidmi a interpretovat lidské signály umožňuje psům rychle se přizpůsobit lidskému prostředí a stát se nejen nejlepšími přáteli lidí, ale i důležitými složkami v mnohých pracovních sférách (Nagasawa et al. 2009).

Během procesu domestikace si zvířata vytvořila k člověku hluboký vztah. Od prehistorických dob se člověku podařilo domestikovat pouze přibližně 20 různých druhů zvířat. Archeologické důkazy naznačují, že prvním domestikovaným druhem byl pes (Clutton-Brock 1995). Od doby, kdy došlo k domestikaci psů, s nimi lidé navázali kooperativní vztah. Psi byli chováni pro účely jako lov, hlídání a pasení (Coppinger & Schneider, 1995). V dnešní době jsou psi využíváni v různých sférách, které využívají schopnost psů, reagovat na lidské signály.

Může to být například bezpečnostní práce, nahánění dobytka, či pomoc postiženým, či jinak znevýhodněným lidem (Payne et al. 2015). Dalo by se namítnout, že pracovní vztahy psa a člověka jsou jednosměrné, neboť závisí na funkci, kterou pes vykonává (Lefebvre et al. 2007). Ale bylo potvrzeno, že vztahové faktory mohou ovlivňovat výkon psa. Je tudíž pravděpodobné, že stejně jako u psů společníků jsou tyto vztahy obousměrné (Kaminski & Marshall-Pescini 2014). Vztah mezi člověkem a psem se začal zkoumat poté co Levinson (1962) popsal případ, kdy dítěti, které mělo problémy s komunikací, klinicky prospěla společnost psa. Důvod, proč psi působí na člověka psychicky i fyzicky, zůstává nejasný, přesto existují určité hypotézy (Kruger & Serpell, 2006). Jedna z nich předpokládá, že se u lidí při péči o psy rozvíjejí pozitivní pocity a chování, protože mezi lidmi a psy může vzniknout pouto podobné vztahu mezi lidskou matkou a dítětem (Serpell 2003). Attachment neboli sociální vazba může mít pozitivní vliv na psychologické a fyziologické aspekty člověka. V důsledku toho se říká, že nejenom vlastnictví psů, ale také míra vazby, kterou lidé ke svým psům chovají, souvisí s lidským zdravím, pohodou a rozvojem pozitivních pocitů (Garrity et al. 1989; Ory & Goldberg 1983).

Abychom mohli lépe pochopit chování psa související s odloučením majitele, je nezbytné podívat se na to, jak fungují psi mezi sebou. Chování spojené s odloučením a připoutáním je totiž velmi zásadní u vysoce sociálních druhů zvířat. Funguje k udržení sociálního kontaktu a vazeb mezi rodiči a potomky. Mezi takové druhy spadají jak lidé, tak i psi. Taková vazba mezi matkou a dítětem je příkladem mimořádně silné vazby (Bowlby 1969). Přestože jsou mezi jednotlivými druhy individuální rozdíly, dalo by se obecně říct, že mláďata reagují na odloučení od matky zvýšenou aktivitou a vokalizací, což může popsat jako reakci na úzkost (Bowlby 1969). Tato vokalizace a zvýšená aktivita obvykle slouží k opětovnému shledání rodiče a mláďate (Bowlby 1969). Po opětovném shledání tato stresová reakce ustane. Pokud je však odloučení delší, může dojít ke změně chování, nečinnosti, či depresi (Bowlby 1969). U psů se separační úzkostí můžeme sledovat jiné reakce na své majitele než u psů bez separační úzkosti. Svě majitele vítají mnohem intenzivněji. Následují je z místnosti do místnosti po celé domácnosti (McCrave et al. 1986). Byť se jedná o starší citace článků, budou se v práci ještě několikrát opakovat, byly užity z důvodu kvality textů a jejich častých citování.

3.2 Stres, strach, fobie

Stres

Pojem „stres“ uvedl do biologické literatury W. Kennon. Použil tento termín k popisu stresu při biologickém narušení homeostázy v živém organismu (Dyuzhikova & Daev 2018). V literatuře lze dohledat mnoho situací, faktorů a podmínek, díky nimž mohou psi trpět a prožívat stres, například při návštěvě veterinárního lékaře. Podle Andrade (2021) může být příkladem vzniku psychogenního stresu odloučení psa od majitele ve veterinárním prostředí a vystavení novému neznámému prostředí. Na stres lze nahlížet z různých perspektiv. Můžeme rozlišovat například eustres a distres (podle toho, zda nás motivuje), nebo fyziologický a psychogenní stres (podle stresoru, který jej vyvolává) (Le Fevre et al. 2003). Fyziologický stres prožívá pes, pokud je vystaven fyzickým systémovým nebo enviromentálním výzvám, které narušují jeho tělesné funkce a organismus tedy není nadále v homeostáze. Dochází k tomu například při systémových onemocněních, traumatu, nebo při chirurgickém zákroku (Andrade 2021). Podle Haubenhofera a Kirchengasta (2007) může fyziologický stres mít pozitivní i negativní účinky na organismus psa. Pokud se pes dokáže s fyziologickým stresem vyrovnat, může to mít pro organismus pozitivní účinky, což je nazýváno eustresem. Na druhé straně, pokud pes není schopen se s fyziologickým stresem vypořádat, může to mít pro organismus škodlivé účinky, což se nazývá distres (Andrade 2021). Psychogenní stres vzniká v případech, kdy je zvíře vystaveno psychickým a sociálním problémům, které vedou k narušení jeho psychické pohody. Fyziologický i psychogenní stres je přítomen v každodenním životě a zdravý organismus by jej měl být schopen zvládnout a vypořádat se s ním. Když se však tělo nedokáže s ohromujícím fyziologickým nebo psychogenním stresem vyrovnat, může se vyvinout distres, který má pro organismus škodlivé účinky (Andrade 2021).

Hans Selye navrhl rozdělit reakci organismu na vnější vlivy na specifickou (lokální) a nespecifickou (stereotypní) složku. Tu druhou nazval „stresovou reakcí“ nebo „obecným adaptačním syndromem“ (Rice 2012). Stres je dle něj stav nespecifického napětí v živé hmotě, který se projevuje skutečnými morfologickými změnami v různých orgánech a zejména v endokrinních žlázách řízených předním lalokem hypofýzy. V současné době, aplikované na savce a člověka je tento pojem chápán jako nespecifický komplex reakcí vznikajících na úrovni organismu v reakci na vnější vlivy a zahrnující aktivaci nespecifických ochranných systémů organismu: neuroendokrinně-imunitního, intracelulárního a genomického. Vlivy, které vyvolávají vznik těchto změn, se nazývají stresory (Dyuzhikova & Daev 2018).

Jedním z rysů stresové reakce je, že jeden akutní stresor může vést k dlouhodobým neurochemickým změnám (Chrousus and Gold, 1992; McEwen 2005). V současné době je bohužel stále málo informací, které by popisovaly, jak dlouho účinky po stresové reakci přetrvávají v těle (Stroud et al. 2002). Předpokládá se ale, že různé stresory aktivují různé části systémových reakcí na stres. Pokud úzkostná, nebo bojácná zvířata prochází každý den stresovou reakcí na mnoho podnětů, může dojít k tomu, že žijí ve stavu chronického stresu (Dreschel 2010).

Fyziologické indikátory stresu

Kortizol a ghrelin

Kortizol je hormon, který se v těle uvolňuje v reakci na stres. Beerda et al. (1998) zjistili, že psi reagovali na různé stresové podněty zvýšeným neklidem, sníženým postojem, otevřenou tlamou a zíváním. Korelace mezi behaviorálními a fyziologickými parametry stresu však nebyly v tomto výzkumu významné. U psů lze kortizol izolovat z krevní plazmy, výkalů, moči, srsti a slin. Slinné vzorky jsou nejméně invazivní a vhodné pro zkoumání akutních změn hladiny stresu zvířete. Slinný kortizol se tak stal široce používaným markerem akutního stresu u psů, ale jeho použití může vést ke špatné interpretaci údajů (Chmelíková et al. 2020).

V nedávné době bylo zjištěno, že hormon ghrelin také hraje roli během stresu, ale v oblasti jídla. Ghrelinové receptory se nacházejí v různých oblastech mozku. Bylo dokázáno, že podáváním komfortního jídla hlodavcům stimuluje endogenní opioidy a snižuje tak plazmatické koncentrace kortizolu. Luño et al. (2019) předpokládali, že sérové koncentrace kortizolu a ghrelinu se akutním a chronickým stresem zvýší, svou hypotézu dále testovali na psech, kteří vykazovali poruchu separační úzkosti. Po podání kaloricky bohatého krmiva byly měřeny koncentrace postprandiálního kortizolu a ghrelinu. Výsledky naznačily, že podávání komfortního krmiva úzkostnému psovi v době návratu jeho majitele může urychlit zmírnění úzkosti, kterou prožíval v nepřítomnosti majitele. Podobný efekt byl zjištěn u psů s agresí vůči lidem a u těch, kteří byli stresováni situačně. Velikost vzorku této studie byla malá, a proto je opodstatněné opakování studie s větším vzorkem (Meneses et al. 2021).

Mozkový neurotrofní faktor (BDNF)

Brain Derived Neurothropic Factor (BDNF) je jedním z neurotrofinů, který je rozšířen v limbické oblasti a prefrontální kůře, což jsou klíčové oblasti související s regulací nálady, emocemi a poznáváním (Moesta et al. 2020). Ačkoli obohacené prostředí může zvyšovat

hladinu BDNF, stres a expozice glukokortikoidům snižují expresi BDNF v hipokampu a prefrontální kůře (Moesta et al. 2020). Bylo prokázáno, že neurotrofický faktor odvozený z mozku zvyšuje dozrávání neuronů, tvorbu synapsí a synaptickou plasticitu, které jsou nezbytné v molekulárních procesech spojených s učením. BDNF má také komplexní vztah s kortizolem a koncentracemi BDNF je nejvyšší při středních koncentracích kortizolu (Peters et al. 2004). Vysoká koncentrace BDNF je markerem neuroendokrinní reakce na stres a jeho koncentrace se zvyšují se sociálním obohacením. Obecně pak platí, že exprese BDNF se zvyšuje v obohacujících prostředích, oproti tomu v případech stresu, dochází ke střední expozici endogenních glukokortikoidů a depresi (Björkholm & Monteggia 2016). Byly uvedeny významně nižší koncentrace BDNF u psů se separační úzkostí ve srovnání s nepostíženými psy. Přesto mnoho psů se separační úzkostí mělo komorbity, takže snížené koncentrace BDNF mohou místo toho naznačovat generalizovaný stres spíše než specificky separační úzkost (Duman & Monteggia 2006). Chronický stres, který způsobuje zvýšenou koncentraci kortizolu a současně sníženou expresi BDNF, může mít za následek atrofii neuronů a ztrátu buněk v amygdale, hipokampu a prefrontálním kortexu (Meneses et al. 2021).

Neurotrofický faktor vznikající v mozku může také hrát roli v dlouhodobém úspěchu léčby antidepresivy u psů. Bylo prokázáno, že několik typů antidepresiv (např. SSRI, tricyklická antidepresiva – TCA, inhibitory zpětného vychytávání serotoninu a inhibitory monoaminoxidáz) má pozitivní účinek na expresi BDNF prostřednictvím zvýšené synaptické účinnosti. Zvýšená neurogeneze a přežití buněk může být zodpovědné za dlouhodobé příznivé účinky antidepresiv a zpoždění, dokud nezačnou plně účinkovat (Meneses et al. 2021).

Strach a fobie

Přestože se říká, že strach, úzkost a fobie jsou v určitém ohledu odlišné a že nemusí být řízeny totožnými mechanismy, pravděpodobně spolu souvisejí na neurochemické úrovni (O'Farrell 1992). Strach je brán jako hypotetický stav mozku nebo endokrinního systému, který vzniká za určitých podmínek a končí určitými formami chování (Gray 1987). Společně s úzkostí byl často považován jako jakýsi motivační faktor jedince (Boissy 1995). Strach a úzkost jsou definovány jako emoční stavy, vyvolané vnímáním jakéhokoliv faktického nebo možného nebezpečí (Gray 1987). Fobie se objevuje tehdy, pokud nebyl strach zažehnán a zůstává stále na vysoké úrovni, přestože se podmíněný podnět již neobjevuje (Appleby & Pluijmakers 2003).

Strach a úzkost se často vyskytují současně – i anatomicky je centrum úzkosti lokalizováno v dorzální amygdalofugální dráze, vycházející z amygdaly, kde je zase uloženo právě „centrum strachu“ (McEwen 2000). Strach by se dal definovat, jako akutní odpověď na identifikované nebezpečí, primárně vyvolávající chování, které zapříčiní zvětšení vzdálenosti od původce strachu. Tím může být například vyhýbání se, stažení se, nebo jiné (McEwen 2000). Úzkost se oproti tomu vyskytuje jako pomalejší reakce na setrvalý stav. Primární odpovědí na anxiogenní stimul je bdělost, monitorování okolí a jeho sledování (McEwen 2000).

Fobie je výrazný a nadměrný strach z objektů, situací nebo příznaků, který přetrvává. Při vystavení fobickému podnětu jedinec okamžitě projevuje behaviorální reakci spolu s fyziologickými příznaky vzrušení. Tyto reakce mohou být mírné nebo dokonce připomínat panický záchvat (Sherman & Mills 2008). Lidé s fobiemi často vykazují vyhýbavé chování. Projevy separační úzkosti se používají pro všechny stavy úzkosti nebo frustrace, které mohou být spojeny se separací, i když někteří psi projevují minimální úzkost a jiní mohou mít stavy, které připomínají panický záchvat. Podobně mohou některé zvuky vyvolat reakce podobné úzkostným nebo fobickým reakcím, což se označuje jako "averze vůči hluku". Tento termín se používá pro všechny úzkostné, strachové a fobické reakce na zvuky (Sherman & Mills 2008).

3.3 Separační úzkost

Psi jsou vysoce společenská zvířata, která rychle navazují sociální vztahy. Ty mohou vznikat jak mezi příslušníky vlastního druhu, tak i s lidmi (Cairns & Werboff 1967). Štěňata se obvykle pořizují ve věku 6 až 10 týdnů, což je období zásadní pro jejich socializaci a učení. V tomto období jsou štěňata citlivá a vnímají podněty okolo sebe, takže majitelé se stanou jejich primárními příbuznými (Scott & Fuller 1965). Pokud jsou štěňata oddělena od majitele, hlasitě vokalizují, ale většina se naučí přizpůsobit se obdobím odloučení. Nicméně někteří psi mohou být citlivější na sociální izolaci a vykazovat separační úzkost, což jsou úzkostné stavy vyvolané odchodem majitele nebo dalších členů domácnosti (Borchelt & Voith 1982). Majitelé by měli být opatrní při výběru psa, aby vybrali zvíře, které je vhodné pro jejich životní styl a rodinnou situaci. Psi potřebují dostatek fyzické aktivity, sociální interakce a psychické stimulace, aby byli šťastní a zdraví. Kromě toho majitelé musí být trpěliví a mít pochopení pro své psy, zejména pokud trpí separační úzkostí (Rooney & Bradshaw 2014). Existuje mnoho způsobů, jak pomoci psům zvládnout tyto úzkostné stavy, včetně tréninku samostatnosti, cvičení a hledání vhodného místa, kde bude pes moci být zanechán bez úzkosti. Tyto stavy se projevují

různými způsoby, jako je vokalizace, destruktivní chování nebo nechtěné vylučování v domácnosti, pokud jsou psi ponecháni o samotě (McCrave 1991).

Separáční úzkost bývá hned na prvním místě, co se týče příčky nejběžnějších behaviorálních diagnóz, mnohdy se uvádí, že je na druhém místě v oblasti behaviorálních problémů, hned za všemi diagnózami, které zahrnovali agresi (Ogata 2016). McCrave (1991) uvádí, že úzkostné stavy z odloučení lze tedy definovat nadměrnou vokalizací, nevhodným vylučováním v domácnosti a destruktivním chováním v nepřítomnosti majitele. Ve vážnějších případech separáční úzkost vyvolává také fyziologické reakce, jako je zvracení, salivace, močení a defekace, vzácněji pak průjem nebo sebepoškozování (Voith & Borchelt 1996). Předpokládá se, že separáční úzkost u psů vzniká v souvislosti přílišné závislosti na člověku (McCrave 1991). Není výjimkou, že majitel nevědomky často může tyto stavy podporovat a zhoršovat nežádoucím chováním. Bývají tím myšleny přehnané emocionální odchody a příchody z domácnosti, včetně trestů směřovaných na psa po návratu domů, pokud pes během nepřítomnosti majitele něco provedl (Takeuchi et al. 2000). Je podstatné zmínit, že k projevům separáční úzkosti může docházet i v případě, že je pes v domácnosti ponechán ve společnosti jiných domácích zvířat (McCrave 1991).

Vzhledem k nespecifičnosti příznaků separáční úzkosti u psů je potřeba prozkoumat další problémy s chováním spojené s úzkostmi, aby bylo možné stanovit správnou diagnózu (Overall et al. 2001). Separáční úzkost u psů se tedy může projevovat samostatně, nebo společně s jinými úzkostnými poruchami (Overall et al. 2001). Separáční úzkost bývá dávána do souvislosti s vysokou citlivostí na akustické podněty, ve studii Storengen et al. (2014) dokonce až 63 % psů se separáční úzkostí vykazovalo zároveň vysokou citlivost na zvuk. A naopak 88 % psů citlivých na zvuk vykazovalo projevy separáční úzkosti (Storengen et al. 2014).

Separáční úzkost má závažný vliv na welfare zvířat v důsledku vytváření chronického stresu a spojení s negativním kognitivním stavem. Kromě toho má separáční úzkost negativní důsledky na samotné pouto mezi člověkem a jeho psem, které mohou vést již k uvedenému vzdání se jinak zdravého zvířete, či uvedení k eutanázii (Amat et al. 2014). Majitelé psů, kteří trpí separáční úzkostí, jsou často nuceni vzdát se svého psa, neboť nejsou schopni řešit problém jinak (Meneses et al. 2021). Mnohdy skončí pes v útulku, nebo je dokonce předveden k veterináři k eutanázii. Bohužel jsou nemálokdy utráceni i psi, kteří se dostali do útulku, neboť nejsou díky své diagnóze považováni za vhodné kandidáty k adopci (Meneses et al. 2021).

3.3.1 Fyziologické příznaky separační úzkosti

Psi trpící separační úzkostí mohou mít mimo behaviorální znaky, které jsou na první pohled dobře znatelné, také příznaky fyziologické. Mezi takovéto příznaky autonomního systému patří tachykardie, tedy zvýšená tepová frekvence, tachypnoe, tedy zrychlené dýchání a třes (Sherman 2008). Úzkost zahrnuje celou řadu fyziologických příznaků, například zvýšená dechová a srdeční frekvence, vazomotorické změny, třes nebo ochrnutí, zvýšená salivace či pocení, gastrointestinální poruchy a behaviorální příznaky. Fyziologické i behaviorální příznaky separační úzkosti odpovídají projevům stresové reakce (Sherman & Mills 2008). Typické je to, že se chování psa v přítomnosti majitele zásadně liší od jeho chování, pokud majitel opustil domácnost. V přítomnosti svého majitele nikdy nevykazují chování, které by souviselo s úzkostnou poruchou z odloučení. Ve skutečnosti si mnohdy tedy majitel nemusí být vůbec vědom toho, že chování, které pes vykazuje je způsobeno úzkostnou poruchou. Naopak znaky chování psa mohou připisovat například zášti (Sherman 2008).

Chování spojené se strachem a úzkostí je provázeno fyziologickou stresovou reakcí (Dreschel 2010). Taková stresová reakce souvisí s řadou změn v hormonálních a imunitní modulaci a u mnohých jedinců se prokázalo, že souvisí s chorobnými procesy v těle a zkrácenou délkou života, z toho se tedy předpokládá, že psi, kteří se častěji potýkají se strachem, nebo trpí úzkostnými poruchami, budou mít zvýšenou frekvenci a závažnost onemocnění, ale také zkrácenou délku života (Dreschel 2010). U lidí bylo prokázáno, že zejména chronický stres může narušovat funkce epidermální bariéry (Garg et al. 2001). Podobné narušení pak může vést ke zvýšené náchylnosti k plísním a bakteriálním infekcím i nárůstu atopických, popřípadě alergických reakcí u psů (Dreschel 2010). Dalšími významnými poznatky může být například zvýšená citlivost těla na artritidu (Allen 2005). Je důležité uvědomit si, že vztahy mezi poruchami chování a tělesnými poruchami jsou korelační (Dreschel 2010).

3.3.2 Behaviorální příznaky separační úzkosti

Přes to, že je každý pes individuální tvor s různými odchylkami v chování, mnohé vzorce, dle kterých se dá rozklíčovat separační úzkost u psů, se opakují (Soares et al. 2010). Nejčastěji můžeme u psů, ponechaných o samotě pozorovat nadměrnou vokalizaci. Do té spadají vyty, nadměrné kňurání i štěkání (McCrave 1991). Dále můžeme pozorovat destruktivní

chování (Obrázek č. 1). To se může upínat na různý typ věcí. Psi mohou ohlodávat či jinak ničit předměty, ze kterých cítí pach majitele, nebo dokonce cestu, kterou majitel odešel pryč. Velmi často se pak zaměří na dveře (Soares et al. 2010). Jinými příznaky může být znečišťování domácnosti formou močení a defekace na nevhodných místech, nebo také předmětech, které nesou pach majitele (McCrave 1991). Za další ukazatele separační úzkosti platí i neméně projevy zvracení, přehnaného slintání a depresivní stavy psa. Depresivní chování psa by se pak dále dalo charakterizovat celkovou nečinností psa. Zvíře nemočí, nevyprazdňuje se, nežere a majitelé většinou tvrdí, že takové zvíře spí o samotě (Soares et al. 2010).

V některých případech se psi snaží agresivně zabránit majitelům odchodu z domácnosti a tato agrese se může projevit i za jiných okolností (McCrave 1991). Na druhou stranu psi, kteří nemají žádné poruchy chování související s odloučením jsou v nepřítomnosti majitele pasivní a neaktivní. Studie ukázala, že zpočátku úzkostné chování štěnat odloučených od svých majitelů od adopce rychle klesá (Sargisson 2014). Separátní úzkost se diagnostikuje u 20 % až 40 % psů, kteří navštěvují specializované kliniky pro poruchy v chování. Nedávný průzkum mezi majiteli psů ukázal, že 17 % psů, kteří obdrží pravidelnou veterinární péči, vykazuje klinické příznaky separační úzkosti. Tato porucha může silně narušit pouto mezi majitelem a jeho psem a může vést k vzdání psa a předání ho do útulku. Proto by již při prvním příznaku nebo stížnosti majitele měla být zahájena léčba ((Sherman 2008).

Kromě destruktivního chování, vylučování se v domácnosti a hypersalivace, se mohou objevit i jiné známky chování, jako například úzkostná vokalizace a únikové chování, které mohou vést k sebetraumatizaci. Některé z těchto ukazatelů poškození chování může majitel psa upozorovat již při svém návratu do domácnosti, nebo se o nich mohou zmínit sousedé. Další znaky chování, jako je přecházení, kroužení nebo jiné opakující se motorické znaky, lze lépe identifikovat na videu natočeném během nepřítomnosti majitele psa (Sherman 2008). Destruktivní chování se obvykle projevuje na dveřích nebo oknech, což může být vysvětleno jako snaha psa získat přístup k majiteli zpět (McCrave 1991).

Mnoho psů trpí tzv. předodjezdovou úzkostí, která se projevuje různými způsoby. Někteří psi lapají po dechu a třesou se, zatímco u jiných dochází ke sklonění hlavy, uší a ocasu, což způsobuje, že vypadají velmi sklíčeně a stojí takřka nehybně. Tito psi se naučí spojovat určité činnosti s blížícím se odjezdem majitele, jako je například zvednutí klíčů, obutí bot nebo oblečení kabátu (McCrave 1991).

Obrázek 1: Destruktivní chování směřované na gauč pro psy ve psím hotelu, plemeno Německý krátkosrstý ohař (foto autor).

3.3.3 Příčiny separační úzkosti

Dalo by se říct, že příčiny separační úzkosti jsou multifaktoriální (enviromentální a genetické). Základními motivy, které jsou popsány v literatuře, jsou strach, úzkost, nadměrná péče, či hyperpřipoutanost, nebo nedostatečná stimulace psa (Storengen et al. 2014). Na rozvoj separační úzkosti může mít vliv také genetika. Psi byli šlechtěni tak, aby byli sociálně závislí, oddaní a infantilní (Flanningan & Dodman 2001). Příčiny separační úzkosti u psů nejsou vždy stejné, a tak by se měly řešit u každého psa individuálně (Meneses et al. 2021). Faktorů, které mohou zapříčinit vznik těchto úzkostných stavů psa, je mnoho (Meneses et al. 2021). Přestože se tyto příčiny liší, je potřeba pro kompetentní posouzení a identifikaci optimálních intervencí zahrnout čtyři klíčové složky. Maximalizovat pravděpodobnost úspěšné léčby u psů se separační úzkostí se dá standardizací přístupu veterinárních lékařů. Získáním komplexní anamnézy psa a provedením důsledného fyzikálního vyšetření. Dalším faktorem by mělo být neřešení problémů psa izolovaně, nýbrž komplexně. Psi, kteří trpí bolestmi, mohou být citlivější na zvuky, což vede k exacerbaci bolesti (Lopes Fagundes et al. 2018). Také psi, kteří trpí záchvatovými poruchami, mohou mít komorbidní úzkost. Jakýkoliv stav, který nepříznivě

ovlivňuje zdraví psa, může vyvolat nebo zhoršit jeho úzkost a mohl by dokonce způsobit, že se u psa se subklinickou úzkostí rozvine úzkost klinická (Meneses et al. 2021).

Nadměrná vazba psa na majitele se projevuje následováním majitele z místnosti do místnosti, včetně koupelny a podobně. Pes má potřebu spát vedle svého majitele a trápí ho, pokud je od něj oddělen (Appleby & Pluijmakers 2004). McGreevy a Masters (2008) však naznačují, že úzkost související s odloučením majitele nemusí nutně korelovat s připoutáním psa k majiteli. Separační úzkost může být také způsobena obecnějším stavem úzkosti, která je ovšem potlačena, pokud je pes v kontaktu s majitelem (Bradshaw et al. 2002). Flannigan & Dodman (2001) však jednoznačně zjistili faktory spojené s „hyperpřipoutaností“ k majiteli. Takáto hyperpřipoutanost se dá dále dělit na primární a sekundární. Primární pouze navazuje jako pokračování primární vazby k jedinci, a to i po pubertě. Sekundární hyperpřipoutanost se oproti tomu může u jedince projevit i v pozdějším věku a je popisována jako závislost na jedné nebo více osobách v „rodinném“ kruhu psa. Typicky se může hyperpřipoutanost psa na majitele projevovat například následováním majitele z místnosti do místnosti, majitel není schopen odejít nerušeně na toaletu, aniž by ho pes nenásledoval. Pes chce spát vedle svého majitele, opírá se o něj, chce být neustále držen a v kontaktu (Appleby & Pluijmakers 2004). Existují však argumenty, které tvrdí, že hyperpřipoutanost nemusí nutně korelovat se separační úzkostí jako takovou. Appleby & Pluijmakers (2003) se vyjádřili, že pouze někteří psi, u kterých se projevila separační úzkost v širším slova smyslu, vykazovali také hyperpřipoutanost k majiteli, který s nimi byl v domácnosti. Mylně si lidé mohou myslet, že separační úzkost souvisí s rozmazlováním psů. Nebylo nikdy vědecky prokázáno, že tyto úkony, jako braní si psa do postele, krmení psa u stolu, braní psa na pochůzky nebo výlety, pouštění psa na gauč, nijak nekorelují se separační úzkostí (McCrave et al. 1986). Ani nedostatečný výcvik poslušnosti pravděpodobně nezpůsobuje separační úzkost. Mnoho psů se separační úzkostí je úspěšnými absolventy výcvikových kurzů (McCrave 1991). Existují prokázaná pozorování psů, kteří jsou „rozmazlováni“ a podporováni v úzkém vztahu s majitelem, a přesto se u nich nemusí vyvinout problémy se separací (Appleby & Pluijmakers 2003).

Flannigan & Dodman (2001) porovnávali složení domácností. Kolik v domácnosti žije domácích zvířat, kolik osob, dětí a podobně. Ve své studii došli k závěru, že nejvíce psů, trpících separační úzkostí, se nachází v domácnosti, kde žijí ženy osaměle. Vysvětlením tohoto výsledku by mohlo být to, že majitelky navazují ke svým psům jiný vztah oproti mužům, nebo to, že ženy mají nižší práh pro vyhledávání odborné pomoci. Výsledky této studie však nebyly

průkazné a pohlaví majitele související s úzkostí z odloučení u psa je třeba dále zkoumat (Storengen et al. 2014). Byly taktéž zaznamenány protichůdné výsledky týkající se pohlaví psů se separační úzkostí. Bylo zjištěno, že samci převažují nad samicemi a vykazují také vyšší úroveň úzkosti související s odloučením (Storengen et al. 2014). McGreevy & Masters (2008) zjistili, že vyšší pravděpodobnost stresu spojeného s odloučením majitele budou mít intaktní psi, oproti psům, kteří byli kastrováni. To je ovšem v rozporu s jinou studií, která uvádí, že intaktní psi mají třikrát nižší pravděpodobnost vzniku separační úzkosti, oproti kastrovaným psům (Flannigan & Dodman 2001). Na protichůdných výsledcích se může podílet celá řada faktorů, jako například období chovu v chovatelské stanici, zda byl pes v útulku pro zvířata, historie dlouhých období, kdy byl pes ponechán o samotě, dlouhá období, kdy pes byl s majitelem bez ponechání o samotě, stěhování rodiny do nové domácnosti, či ztráta majitele nebo jiného domácího zvířete v rodině (Storengen et al. 2014). Přestože majitelé chtějí kastrovat psa, který vykazuje problémy s chováním, není potvrzeno, že by měla kastrace vliv na jiné než sexuální chování (značkování močí, naskakování, toulání). Na chování, jakým může být bázlivost nebo úzkost by kastrace neměla mít pozitivní účinek (Storengen et al. 2014). Flannigan & Dodman (2001) ve své studii zaznamenali vyšší míru výskytu separační úzkosti u určitých plemen, a to u kokršpanělů, kníračů, jezevčků, zlatých retrívrů a špringršpanělů. Avšak psi smíšených plemen celkově trpí více na separační úzkosti než psi čistokrevných plemen (Flannigan & Dodman 2001). Tyto rozdíly u jednotlivých plemen by mohly naznačovat, že některá plemena jsou k problémům s chováním geneticky predisponována, tuto problematiku je však třeba dále zkoumat (Storengen et al. 2014).

Fenomén doby, „covidoví psi“

V poslední době lze pozorovat výrazný nárůst počtu psů trpících separační úzkostí kvůli globální pandemii Covid-19 (Holland et al. 2021). Tato pandemie měla značný dopad na každodenní život a souvisela s vládními opatřeními, která omezila běžnou socializaci a svobodu pohybu. Tyto opatření vedla k obavám týkajícím se duševního zdraví kvůli nucené izolaci (Knight & Edwards 2008). Vlastnictví psa obecně zvyšuje duševní pohodu, poskytuje člověku podporu během těžkostí a snižuje jeho pocit osamělosti. Tyto výhody vlastnictví psa mohly být důvodem, proč si během pandemického lockdownu lidé pořídili psa (Sietou 2021).

Na začátku pandemie byl zaznamenán nárůst zájmu o adopci zvířat, zejména psů. Tento nárůst byl mnohonásobně vyšší než v předchozích letech. Došlo tedy k "globálnímu vyprazdňování útulků pro zvířata", a to zejména ve Spojeném království, kde se hlásily až 253% nárůsty žádostí o adopci (Battersea 2020). Veterinární koleje ve Spojeném království odhalily,

že pandemie ovlivnila 2 z 5 případů pořízení štěněte a 31 % nových majitelů psů a koček neuvažovalo o pořízení mazlíčka před pandemií (Sietto 2021).

Země s nejvyšší sledovanou popularitou adopce zvířat na internetu jsou Spojené státy, Austrálie, Singapur, Kanada, Nový Zéland a Spojené království (Sietto 2021). I když některé zprávy v médiích naznačovaly, že pandemie Covid-19 zejména v Asii vedla k opuštění nebo utracení psů, zároveň se zvýšil počet adopcí. V USA došlo v době platnosti restriktivních opatření k nárůstu počtu domácích mazlíčků až o 70 % (Jeziński et al. 2021).

Význam vlastnictví psa pro majitele

Mezinárodní literatura, sepsaná během pandemie Covid-19, zabývající se vztahem mezi člověkem a zvířetem, naznačuje, že to právě domácí mazlíčci byli těmi, kteří poskytovali svým majitelům značnou emocionální podporu během této doby izolace (Young et al. 2020). Vlastnictví psa či jiného domácího mazlíčka snižovalo pocit osamělosti podporovalo fyzické zdraví majitelů a také poskytovalo příležitosti pro venkovní socializaci prostřednictvím rutinního venčení psů (Bussolari et al. 2021). Ratschen et al. (2020) však uvádí obavy, které s sebou přineslo právě vlastnictví psů během této izolace. Tyto obavy byly spojeny především s praktickými aspekty, jako je poskytování péče o domácí mazlíčky. Bylo zjištěno, že péče o zvířata byla vnímána jako stresová událost, zvláště pak pro nové majitele, kteří neměli k dispozici plány, jak o zvíře pečovat (Sietto 2021).

Existuje několik studií hovořících o vlivu vlastnictví domácího mazlíčka na psychické zdraví člověka. Jedna taková studie hovoří o možném přínosu vlastnictví psa pro psychické zdraví osob, které žijí osaměle, zejména pro samotně žijící seniory. Předpokládalo se, že vlastnictví domácího zvířete bude pozitivně působit jako lidská opora v boji proti pocitům osamělosti a deprese. Tento výzkum byl prováděn pomocí online dotazníku, který však neprokázal, že by vlastnictví psa či jiného domácího zvířete mělo vliv na stavy deprese u samostatně žijících osob. Bylo však prokázáno, že se tyto osoby cítí méně osamělé (Antonacopoulos & Pychyl 2015).

Antonacopoulos & Pychyl (2015) ve své studii dále uvádí, že existuje vztah mezi vazbou na domácího mazlíčka a psychickým zdravím, avšak tento vztah platí pouze u psů, a nikoliv u koček (Zasloff a Kidd 1994). Nicméně jiná studie toto tvrzení nepotvrzuje a výsledky jsou tedy smíšené (Budge et al. 1998). Možným vysvětlením pro rozdílné výsledky těchto studií mohou být vnější faktory, které nebyly při hodnocení zohledněny. Příkladem takových faktorů mohou být finanční situace jedince, pohlaví, věk, rodinný stav, nebo osobnost s předpoklady pro připoutání se k domácímu mazlíčku. Je tedy důležité tyto faktory při hodnocení vztahu mezi

vazbou na domácí zvířata a psychickým zdravím zohlednit, aby bylo možné výsledky interpretovat s větší přesností (Antonacopoulos & Pychyl 2015).

Vliv pandemie Covid-19 na psa v domácnosti

Vazba mezi člověkem a zvířetem je mocným prostředkem pro snížení pocitu osamělosti a sociální izolace, nicméně v důsledku pandemie Covid-19 byly naše typické možnosti přístupu k interakci mezi lidmi a zvířaty drasticky ovlivněny (Ng et al. 2021). V souvislosti s pandemií se objevily mnohé problémy. Služební zvířata, zvyklá a cvičená na každodenní přístup na veřejná místa se najednou musela přizpůsobit na pobyt v domácnosti. Terapeutická zvířata a jejich ošetřovatelé, kteří dříve navštěvovali velkou řadu populace, která nyní byla nejvíce postižena virem, museli pozastavit svou činnost (Ng et al. 2021).

Pandemie Covid-19 ovlivnila nejen lidské zdraví, pohyb a chování, ale všechny tyto aspekty mohly mít také následný vliv na chování a zdraví jejich domácích zvířat. Výzkumníci tak zjistili, že celkové změny chování byly hodnoceny častěji pozitivně (30 %) oproti negativním změnám (24 %). Pes byl pro majitele vnímán během pandemie jako zdroj opory (65 %), dále respondenti uvedli, že se jim díky vlastnictví psa dařilo snížit napětí a že možnost venčit psa venku byla dalším přínosem (47 %). Výhody však uváděli spíše respondenti uzavření v karanténě, ve srovnání s respondenty, kteří se s těmito omezeními nesetkali (Jeziarski et al. 2021). Ve studii Esam et al. (2021) byla zjištěna nižší míra znepokojení, zda budou psi nebo kočky po ukončení lockdownu schopni přizpůsobit se nové situaci přibližně 40 %.

Tyto následné problémy, například i s chováním psů vedou často k opuštění psa. Je diskutováno o tom, že izolační opatření během pandemie Covid-19 ovlivnila chování psů, u kterých bylo uvedeno, že vykazují separační úzkostné chování, jsou-li ponecháni o samotě. Ve Spojeném království více než 25 % majitelů uvedlo, že se u jejich psa vyvinuly problémy s chováním v důsledku pandemie Covid-19 (Sietou 2021).

3.4 Prevence a náprava separační úzkosti

Náprava separační úzkosti u psů není nikdy snadná, proto by se mělo při pořizování psa myslet na to, že je důležité trénovat i situace, kdy pes nebude nepřetržitě se svým majitelem a zvládne vydržet nějakou dobu v odloučení s ním. Pokud však dojde k tomu, že pes začne vykazovat alespoň jeden z příznaků separační úzkosti, měl by se majitel poradit s veterinářem či trenérem psů a začít problém co nejdříve řešit (Amat et al. 2014). Vzhledem k vysokému výskytu problému se separační úzkostí u psů nedávno pořízených z útulků, zastávají pracovníci

takových to zařízení zásadní úlohu při poskytování poradenství a vzdělání nových majitelů v oblasti předcházení a prevence separační úzkosti po adopci. Dodržování doporučených opatření ze strany majitelů podporuje myšlenku, že je poradenství užitečným nástrojem pro majitele (Herron et al. 2014). V této studii však bylo zjištěno, že takovéto krátké poradenství pro majitele nemělo preventivní účinek na rozvoj separační úzkosti u psů pořízených z útulku. Herron et al. (2007) však dospěli k rozlišným výsledkům a poradenství se ukázalo jako prospěšné pro prevenci a trénink psů adoptovaných z útulku. Důvodem těchto protichůdných výsledků mohou být například příliš základní, nedostatečně specifické informace, které obdrželi noví majitelé od personálu útlukových zařízení (Herron et al. 2014). Majitelé psů mohou využívat různé zdroje, kde se dozví o nápravě separační úzkosti. Informace z těchto zdrojů však mohou mít rozdílnou kvalitu, neboť zdroji mohou být rodina, přátelé, ale i certifikovaní a zájmoví trenéři, dále chovatelé psů a populární literatura, včetně internetu (Meneses et al. 2021).

Samotná léčba separační úzkosti může zahrnovat změnu prostředí kolem psa, farmakologickou léčbu a behaviorální terapii (Amat et al. 2014). Samotná behaviorální terapie je považována za nejdůležitější aspekt celé léčby a je určena k navyknutí psa samoty a snížení jeho závislosti na svém majiteli (Amat et al. 2014). Každý případ separační úzkosti u psů vyžaduje léčebný program a trénink navržený pro potřeby zvířete, situaci jeho majitele a prostředí, ve kterém má být pes ponechán o samotě. Léčba by také měla být postupná, aby se zabránilo nevědomému zvýšení úzkosti, které by jinak mohlo být vyvoláno radikální změnou chování psa. Separační úzkost a její důsledky pravděpodobně budou nadále přetrvávat i během léčby a majitelé by z tohoto důvodu měli být řádně poučeni odpovídajícím způsobem (Appleby & Pluijmakers 2003). U některých psů může být užitečná přítomnost stejného druhu v domácnosti. Nutně však pořízení dalšího psa nemusí zmírňovat příznaky právě separační úzkosti (Sherman 2008).

3.4.1 Prevence separační úzkosti

Domácí zvířata jsou v dnešní době nedílnou součástí domácností až v 60 % případů v různých zemích západního světa (Dumont 1996). Lidé mohou chovat domácí zvířata z různých důvodů, například jako společníka, pro sport, nebo vlastní bezpečnost (MacCallum & Beaumont 1992). Bylo prokázáno, že vlastnictví domácích zvířat přináší jejich majitelům fyzický i psychický užitek. Mnoho domácích zvířat je však každoročně odevzdáno do útulků,

nebo dokonce utraceno. Nejčastějšími důvody pro tyto činy bývají uvedeny právě problémy s chováním (Patronek et al. 1996). Proto je velmi důležitá úloha veterinární profese, pro informování současných i budoucích majitelů o chování zvířat (Seksel 2008). Téma chování zvířat se těší poměrně velkému zájmu díky mnoha členům společnosti, což naznačuje řada médií, napsaných knih a řada televizních či rozhlasových pořadů věnovaných tomuto tématu. Ne však všechny dostupné informace jsou bohužel aktuální, naopak mohou být zastaralé, nepřesné, zavádějící až škodlivé pro blaho zvířat (Seksel 2008).

Většina veterinárních lékařů a etologů souhlasí s tím, že obdobně jako u mnoha zdravotních problémů, se i problémy s chováním jedince nejlépe řeší včasnou prevencí (Patronek & Dodman 1999). Vzhledem k vysoké prevalenci problémů souvisejících se separací u nedávno adoptovaných psů z útulku, hrají právě zaměstnanci útulků klíčovou roli v poradenství a vzdělávání majitelů. Mohou tedy novým majitelům správně poradit, jak zabránit rozvoji separační úzkosti u psů po adopci. Účinnost před adopčního poradenství novým majitelům se prokázala bytí perspektivní metodou, která by mohla majitelům pomoci (Herron et al. 2014).

Aby bylo možné minimalizovat problémové chování domácích zvířat v domácnostech, je třeba zaměřit se na tři klíčové oblasti, a sice výběr, socializaci a stimulaci (Seksel 2008). Oblastí výběru je myšleno vybrání vhodného mazlíčka do domácnosti. Informovat potencionální majitele o vhodné volbě pro jejich individuální situaci ještě před pořízením domácího mazlíčka, by byla ideální situace. Budoucí majitelé by měli vzít v potaz faktory, jako jsou fyzické a osobnostní charakteristiky různých plemen, životní styl majitele, jeho očekávání a další osobní preference (Beaver 1994). Dalším důležitým aspektem v prevenci pro minimalizování nechtěného chování je socializace. Domácí zvířata je třeba socializovat, aby se zařadila do společnosti. „Socializace“ je termín, který se používá pro proces, při kterém se jedinci učí a předvádí chování, které se od nich očekává. Nedostatečná socializace, která se projevuje nevhodnými reakcemi na lidi nebo jiná zvířata, je jedním z mnoha problémů, které následně mohou vést k opuštění zvířete. Poslední ze tří klíčových oblastí je stimulace. Přesto, že většina majitelů chápe, jak je důležitý pro psa fyzický pohyb, už ne tolik majitelů tuší, jak je potřeba zaměstnat psa i po mentální stránce (Seksel 2008). Neuvědomují si, kolik mentálního cvičení a stimulace jejich mazlíček potřebuje. Všechna zvířata potřebují prostředí, které jim umožní fyzicky stimulovat (cvičit) a psychicky stimulovat (kognitivně, emocionálně). Tyto stimuly jsou obzvláště důležité u zvířat, která jsou uzavřená, ať už na vlastním dvorku, zahradě, v bytě, nebo zoologické zahradě. Všem zvířatům je potřeba zajistit komplexně stimulující prostředí,

kteřé jim umožní provádět činnosti a dávat možnosti volby, jak po fyzické, tak psychické stránce (Seksel 2008).

Pokud pes vykazuje chování vyžadující neustálou pozornost, může to být spojeno se strádáním po majiteli během jeho absence v domácnosti. Svědčí to o nadměrné závislosti a sympatiích k majiteli (Appleby & Pluijmakers 2003). Je potřeba takovéto chování psa ignorovat, aby se tak předešlo nechtěnému posilování, ale zároveň by se nemělo používat hlasové ani fyzické odmítání, protože posilování chování vyplývá z věnované pozornosti, přestože by byla negativně mířená. Naopak by měl člověk iniciovat kontakt pomocí doteku, hlasu a očním kontaktem se psem, který je uvolněný, aby se posílilo uvolnění a rozvíjelo se tak jako samostatné chování. Majitelé psů by však měli být upozorněni na fakt, že dříve, než dojde ke snížení vyžadování pozornosti, dojde naopak k jejímu nárůstu. Pokud má pes tendenci zůstat s majitelem v okruhu do jednoho metru nebo ve fyzickém kontaktu, kdykoliv se usadí, svědčí to o jeho přílišné závislosti. Pokud bude psovi bráněno, aby seděl s majitelem na nábytku nebo na klíně, snižuje posilování závislého chování a kontrast mezi přítomností a nepřítomností majitele. Naopak pozornost, kterou majitel věnuje psovi v případě, že se rozhodne ležet v klidu a dostatečné vzdálenosti od majitele, je pro psa velmi důležitá, neboť mu pomáhá rozvíjet jeho nezávislé chování (Appleby & Pluijmakers 2003).

Psi jsou společenský druh a potřební pravidelnou interakci s ostatními, ať už se jedná o jiné psy, nebo majitele. Nejsou uzpůsobeni tomu, aby byli žili sami po dlouhou dobu venku. Je důležité zajistit prostředí, které je zajímavé, komplexní a stimulující. Psům také velmi prospívá výcvik, cvičení mimo vodítko, trénink a agility, interaktivní hry s majiteli, jinými psi a hračkami. Existují krmná zařízení, jako například lízací podložky, nebo psí hlavolamy, která umí poskytnout psům hodiny zábavy a zároveň procvičit mysl i tělo (Seksel 2008).

Pokud pes dostane jídlo, vyvolá to v něm pozitivní emoční reakce při jídle. Je tedy doporučováno, aby majitelé svým psům při odchodu poskytli hračku, plněnou jídlem. Takovou hračkou může být například „čmuchač dečka“, či jiné psí hlavolamy, které skvěle zaměstnají hlavu psa, když se bude pokoušet dostat se k potravě, která je v těchto hračkách ukrytá (Herron et al. 2014).

Jak bylo již výše zmíněno, je vhodné stimulovat u psa samostatné činnosti během přítomnosti majitele. To může vést k rozvoji samostatného chování. Příkladem takových stimulů může být povzbuzování psa, aby si lehl na své místo se žvýkáč hračkou, lízací podložkou, či psím hlavolamem, které jej podněcují k hledání potravy. Dalším příkladem

mohou být hračky během procházek s majitelem nebo na zahradě. Předměty, které jsou spojeny s potravou mohou mít pro psa relaxační účinek během nepřítomnosti majitele, pokud jsou ovšem zaváděny postupně. Stejně jako u jiných relaxačních signálů, které lze záměrně u psa vyvolat, by měly být i tyto zaváděny postupně, nejprve když je pes uvolněný v přítomnosti majitele, ale neinteraguje s ním (Appleby & Pluijmakers 2003).

V doporučených krocích, jak zabránit u psa rozvoji separační úzkosti je utvoření bezpečného domova, kde je zabráněno psu v přístupu k nebezpečným předmětům (Herron et al. 2014). Dále by mohlo pomoci dvacet minut fyzického cvičení psa před odjezdem majitele. Toto cvičení by mělo zmírnit úzkost, a především snížit přebytečnou energii, která může přispívat k úzkostným stavům psa. Pes by se měl cítit bezpečně bez ohledu na to, zda je či není v přítomnosti svého majitele a neměly by u něj vyvolávat nejistotu jeho odchody a příchody. Jak během příchodů, tak také odchodů majitele z domácnosti by neměl být přílišný nával vzrušení a přehnané vítání či loučení (Herron et al. 2014). Dalším doporučením pro majitele je vyvarování se jakýchkoliv trestů za nežádoucí chování, které by případně majitelé zaznamenali po svém návratu do domácnosti. Tedy za chování, které zvíře předvedlo za nepřítomnosti majitele, když bylo ponecháno o samotě. Poslední rada je založena na skutečnosti, že použití hrozby nebo trestu neřeší základní úzkostný problém, který byl příčinou chování, naopak může vést ke strachu nebo agresi k majiteli a skutečně nevede k potrestání chování, které pes předvedl (Herron et al. 2014).

Přestože spaní s majitelem v posteli není příčinou separační úzkosti u psů, je vhodné, aby pes dokázal spát i odděleně v klidovém prostředí na jiném místě. Lze toho dosáhnout přemístěním psa od majitele na jeho vlastní pelíšek postupným přesouváním z místnosti. Následně lze použít psí, nebo dětskou branku (Appleby & Pluijmakers 2003).

Jedním z doporučení pro majitele psů, které by mohlo pomoci v prevenci nežádoucích chování spojených s nadměrnou závislostí na majiteli, je trénovat psa na pobyt v kleci (Overall 2003). Nicméně je důležité, aby majitelé pochopili, že klec by neměla být vnímána jako trest nebo uvěznění psa. Místo toho by měla být použita jako bezpečné a soukromé místo pro psa, kde si může odpočinout a cítit se bezpečně, i když je majitel pryč. Toto cvičení by mělo pomoci psu získat pocit bezpečí a soukromí, místo, kde se může schovat před rušením a nerušeně odpočívat. Toto může pomoci v prevenci nežádoucích chování, jako například ničení věcí, které se stávají často v případě stresu z neustálé přítomnosti majitele. Je důležité si uvědomit, že klec by neměla být použita pouze pro zabránění ničení věcí, ale také pro zajištění místa, kde pes může být v klidu a bezpečí, i když je majitel pryč (Herron et al. 2014).

3.4.2 Léčivé přípravky proti separační úzkosti

Fluoxetin a Klomipramin

Při léčbě separační úzkosti u psů se často využívají léky, které mohou být doporučeny jako doplněk behaviorální terapie. Tyto léky jsou obzvláště užitečné u psů s vážnějšími příznaky úzkosti, kdy není možné účinně ovládat a kontrolovat vyvolávající stimuly jinými způsoby. Někdy může být zapotřebí kombinace více léků, aby se úzkost snížila natolik, aby bylo možné úspěšně aplikovat behaviorální terapii (Niwako et al. 2011). Když se léky podávají spolu s behaviorální terapií v počáteční fázi léčby, mohou psi rychleji reagovat na léčbu než psi, kteří se léčí pouze behaviorální terapií. Nicméně, je třeba zvážit možné nežádoucí účinky a sedativní účinky těchto přípravků (Sherman & Mills 2008). Celkově se léky používají k posílení behaviorální terapie a k léčbě problémů založených na strachu u psů se separační úzkostí. V léčivých přípravcích mohou být dvě látky, a to klomipramin (Clomicalm, Novartis) a fluoxetin (Reconcile, Lilly). Obě tyto látky jsou nyní schváleny americkou FDA (Food and Drug Administration) pro psí separační úzkost. Oba léky jsou také možné užívat pro zmírnění agrese psa (Sherman 2008).

Klomipramin je tricyklické antidepresivum, které bylo schváleno od roku 1999 (King et al. 2000). Jedna velká klinická studie v USA prokázala, že po 12 týdnech 73 % psů užívajících klomipramin (1-2 mg/kg každých 12 hodin) se spolu s modifikací chování zlepšila s 41 % kontrolních zvířat, u které byla provedena pouze modifikace chování bez medikace. Psi, kteří užívali klomipramin se rychleji zlepšili, co se týče s ohledem na známky destruktivního chování, znečišťování domácnosti, jako je defekace a močení. King et al. (2000) uvádějí, že s intenzivnějším programem léčby chování vykazovala menší účinek léků. Podberscek et al. (1999) však ve své studii uvádějí, že feromonový sprej či obojek byl stejně účinný jako klomipramin s tím, že vykazoval méně vedlejších účinků (Sherman 2008).

Fluoxetin je naopak proti klomipraminu selektivní inhibitor zpětného vychytávání serotoninu (King et al. 2000). Nedávno byl také schválen pro léčbu separační úzkosti u psů. Výsledky velké klinické studie zatím ukazují, že ve srovnání s placebem (kontrolní skupina, u které byla provedena pouze modifikace chování) po 8 týdnech vykazovalo 72 % psů léčených fluoxetinem zlepšení celkové závažnosti skóre ve srovnání s 50 % psů léčených placebem. Významné zlepšení bylo u výskytu destruktivního chování a nadměrné vokalizaci. Nadměrné močení a nevhodné vyprazdňování nebylo nijak statisticky významné. Mazi skupinami nebyli

také žádné zjevné rozdíly s ohledem na hypersalivaci. Po 1 týdnu se zlepšilo 42 % psů léčených fluoxetinem se srovnání s 17 % kontrol s placebem (obě skupiny vedeny k modifikaci chování) (Sherman 2008).

V klinických studiích byla prokázána účinnost a bezpečnost fluoxetinu a klomipraminu po dobu několika měsíců léčby. V klinické praxi může být doba léčby o něco delší. Léčebný plán autorů je pokračování s léky do dvou měsíců po uspokojivé odpovědi na léčbu a následně léky postupně vysadit, pokud je to možné. Program behaviorální terapie by měl však nadále pokračovat (Sherman & Mills 2008). Klinické zkušenosti prokázaly, že jsou tyto léky dobře snášeny po dobu několika měsíců až let léčby. Některým psům je potřeba podávat celoživotně nejnižší účinnou dávku léku. Takoví psi by měli projít každoroční prohlídkou a podrobení rutinnímu laboratornímu vyšetření, včetně kompletního krevního obrazu, chemického vyšetření séra a moči (Sherman & Mills 2008).

Léčba s pomocí medikace by se na každý pád měla vzít v potaz, neboť může rychleji pomoci k úspěšné léčbě proti separační úzkosti, která má nepříznivý dopad na welfare psů, neboť zažívají stavy úzkosti a strachu. Proto je třeba začít s medikací dříve než později, obzvláště kvůli welfare psů (Sherman & Mills 2008).

Jiným příkladem léčby separační úzkosti u psů může být psí utišující feromon (DAP, Ceva, Chescham, Bucks). Jedná se o syntetickou verzi sekretu z mazových žláz mezi mléčnými žlázami, produkovaného během laktace feny. O tomto feromonu se tvrdí, že má příznivý účinek při léčbě separačních problémů (Appleby & Pluijmakers 2003).

Oxytocin

Další alternativou možnosti léčby separační úzkosti u psů by mohl být hormon oxytocin. Ten byl již dříve navržen jako pomoc při vytváření vazby mezi lidmi a psy (Meneses et al. 2021). Koncentrace oxytocinu se zvyšují jak u psů, tak u lidí v reakci na vizuální a fyzický kontakt se známými lidmi (Thielke et al. 2017). Bylo tudíž navrženo, že by podávání oxytocinu psům mohlo usnadnit lepší vazbu mezi psi se separační úzkostí a jejich majiteli, neboť byl již dříve oxytocin s určitým úspěchem používán u lidí s posttraumatickou stresovou poruchou, schizofrenií a sociální úzkostnou poruchou. Vyvážená dvojité zaslepená studie však neprokázala účinek intra nazálního podání oxytocinu na tuto již zmíněnou vazbu (Meneses et al. 2021).

Existuje názory ohledně role oxytocinu na vazbu člověka a psa. Meneses et al. (2021) prokázali, že oxytocin hraje důležitou roli ve vazbách mezi psi a lidmi. V jejich studii bylo prokázáno, že zvýšená hladina oxytocinu indikuje pozitivní vztah mezi majitelem a jeho psem. Je potvrzeno, že intra nasálně podaný oxytocin vede u psů ke zvýšenému afiliačnímu chování a zvýšené potřebě sociálního poznávání (Thielke & Udell 2017). Ačkoli bylo potvrzeno, že intra nasální oxytocin zlepšuje příznaky poruch chování u lidí, nebyla doposud provedena žádná studie, která by stejné účinky potvrdila i v léčbě problémového chování u psů (Thielke & Udell 2017).

Feromonové obojky

Chovatelská zařízení a další prostředí často představují stresující faktory pro mnoho psů. Jedním z neinvazivních způsobů, jak snížit úzkost u psů, je použití psího uklidňujícího hormonu, takzvaného dog appeasing pheromone (DAP), který byl prokázán jako účinný při tlumení stresu v řadě situací. DAP napodobuje vlastnosti feromonu, který je vylučován laktující fenou a dodává štěňatům pocit pohody a jistoty (Grigg & Piehler 2015).

Feromonové obojky pro psy obsahují syntetický analog feromonu vylučovaného po porodu intermamilárními mazovými žlázami kojící feny. Tento feromon se uvolňuje v kombinaci se saprofytickými bakteriemi na kůži a vstřebává se prostřednictvím párové čichové struktury v nosní dutině štěňat (Tod et al. 2005). DAP se ukázal jako účinný při snižování chování souvisejícího se stresem v situacích jako je například cestování autem, vystavení ohňostroji, uvádění štěňat do nové domácnosti nebo odloučení od majitele (Tod et al. 2005).

Nedávno se však objevily pochybnosti ohledně účinnosti DAP na psy, nicméně, studie prokázala, že feromonový obojek výrazně snížil strach psů během bouřky v porovnání s placebo skupinou (Landsberg et al. 2015).

Kromě toho byla zaznamenána lepší socializace štěňat s feromonovými obojkami, která navštěvovala „socializační kurzy“. Vstřebávání feromonu prostřednictvím vomeronazálního orgánu převádí feromonální signál do amygdaly a hypotalamu, což může vést ke zklidnění a snížení úzkostných stavů u psů (Landsberg et al. 2015).

3.4.3 Trénink

Během tréninku psa trpícího separační úzkostí je důležité dodržovat několik zásad, aby byl trénink účinný a nezpůsoboval další stres zvířeti. První zásadou je nekřičet na psa a nedávat mu fyzické tresty za chování, které vykazuje právě díky separační úzkosti. Majitelé psů si

mohou často mylně interpretovat chování psa jako zášť nebo jiné negativní chování, což vede k nesprávnému tréninku a zhoršení situace (Sherman 2008).

Druhou zásadou je ignorování přilnavosti psa k majiteli, jeho hledání a vynucování pozornosti (Sherman 2008). Namísto toho je nutné používat pozitivní tréninkové metody, aby se pes naučil, jak být klidný a poslušný. Dobrou technikou je určit psu klidné místo, jako je pelíšek nebo klec, kde se bude učit odpočívat. Začíná se tréninkem v přítomnosti majitele, kdy majitel sedí a pes se učí zůstat klidný. Jakmile pes zvládne tento krok, majitel se může pohybovat po domě bez záměru opustit domácnost. Tento krok je zejména důležitý u psů, kteří jsou hyperpřipoutaní k majiteli a následují ho na každém kroku. Když pes zvládne i tuto část tréninku, může majitel začít cvičit nejobtížnější krok, a to zůstat pes v klidu na pohodlném místě, když majitel dává odchodové signály, aniž by měl stále v záměru opustit domácnost (Sherman 2008).

Důležité je také mít na paměti, že dobře vychovaní psi mohou žít delší dobu, protože jsou pod menší mírou stresu a žijí v harmoničtějším prostředí. Dobré vychování psa může také předpovídat délku jeho života. Eutanazie z důvodu nezvladatelnosti psa je často hlavní příčinou brzké smrti psů, kteří vykazují různé poruchy chování, jako je agresivita vůči majiteli a další (Dreschel 2010).

V neposlední řadě je také důležité, aby majitelé psů se separační úzkostí vyhledali odbornou pomoc, aby mohli společně s trenérem nebo etologem navrhnout efektivní plán tréninku, který bude zohledňovat specifické potřeby daného psa. Trénink modifikace chování psa se separační úzkostí může být časově náročný a vyžaduje trpělivost, ale s vědomostmi a správnou metodou lze tento problém efektivně řešit. Důležité je nezapomínat na to, že každý pes je jedinečný a může mít odlišné potřeby, a proto je nutné přistupovat ke každému jednotlivci individuálně. Je velice zásadní pamatovat na to, že trest za domnělé nesprávné chování v době nepřítomnosti majitele není účinnou technikou pro změnu takového chování (Appleby & Pluijmakers 2003). Emoční stav, který je způsobený očekáváním zjevně nevyprovokované agrese majitele je jedním z důvodů, proč se může chování související s odloučením majitele zhoršovat. Majitelé se často domnívají, že jejich pes „vypadá provinile“, ale jedná se pouze za mylnou interpretaci postoje psa, který byl motivován strachem. Důležité proto je, aby majitelé ignorovali jakékoliv poškození nebo znečištění, na které narazí během svého návratu do domácnosti (Appleby & Pluijmakers 2003).

Desenzitivizace vůči odchodovým signálům

Bylo zjištěno, že jedním z faktorů, které přispívají k úzkostným reakcím psů se separační úzkostí je jejich očekávání odchodu svého majitele (Amat et al. 2014). Celá věc je založena na tom, že se pes naučil souvislosti mezi skutečným odchodem majitele a několika dalšími podněty, které samotnému odchodu předcházejí a majitelem jsou dány často nevědomky. Jedním z těchto podnětů může být například oblékání kabátu, zvednutí klíčů od domu, či použití parfému. Z tohoto důvodu se jako nejběžnější rada pro majitele, kteří vlastní psa se separační úzkostí udává, aby dávali svým psům falešné narážky na odchod. Tím se myslí, aby se chovali tak, jako by se chystali opustit domov, i přesto, že se zrovna nikam nechystají. Cílem této strategie je zabránit psovi, aby mohl předvídat skutečný odchod svého majitele a tím snížit stavy jeho úzkosti (Amat et al. 2014).

Účinnost této strategie však nebyla nikdy testována a ve skutečnosti může být dokonce v rozporu se současným chápáním důležitosti předvídatelnosti v reakci na stres. Předvídatelnost je totiž jedním z psychologických faktorů, které stres formují a modulují (Amat et al. 2014). Jednou ze studií, které se zajímaly o předvídatelnost v souvislosti se stresem, bylo zkoumání laboratorních krys, kde autoři pozorovali účinky elektrických šoků u dvou skupin krys. Obě skupiny dostaly shodný počet elektrických výbojů, u jedné skupiny však byly výboje předem signalizovány. V druhé skupině krysy obdržely výboj bez předchozího upozornění. Zjistilo se, že plazmatická koncentrace kortikosteronu gastrointestinální léze byly významně vyšší u krys v nesignalizované skupině. Také většina studií, která se prováděla na lidech, dospěla k závěru, že lidé dávají přednost předvídatelnosti před nepředvídatelností a že nepředvídatelné negativní události způsobují vyšší fyziologickou aktivaci než ty, které předvídat můžeme (Amat et al. 2014).

Trénink s klecí

Při pohledu na prostředí psa, ve kterém žije, bylo zjištěno, že zřízení bezpečného místa pro psa může být účinnou strategií v léčbě a prevenci proti separační úzkosti. Toto místo pomohlo snížit opakující se „záchvaty paniky“, které způsobovaly podmíněně reakce na odchod majitele z domu a vedly k destrukci domova a sebepoškozujícímu chování. Nicméně, použití klece nebo jiných prostorů, omezujících pohyb, jako je kotec, může být účinné pouze u psů, kteří jsou na tuto formu ubytování zvyklí a vycvičení. Pokud pes na klec není zvyklý, může to vést k hypersalivaci nebo pokusům o útěk, což může způsobit sebepoškození psa. Proto je

důležité použití klece nebo jiného omezujícího prostoru uvážlivě a pouze tehdy, jsou-li psi na tuto formu ubytování připraveni a vycvičeni (Sherman 2008).

Pokyny pro majitele psů se separační úzkostí od veterinárních lékařů zahrnují následující: nekazit psa po návratu domů a ignorovat dopady jeho chování v nepřítomnosti majitele v domácnosti (Takeuchi et al. 2000). Dále je důležité zvýšit pohyb psa a zajistit mu dostatek fyzické aktivity, naučit ho odpočívat a poskytnout mu čas bez rušení. Trénink s klecí nebo jinou přepravkou je pro tento trénink nejvhodnější. Je třeba psa naučit, že klec je pro něj bezpečné místo v době, kdy je majitel pryč. Odchod majitele může být spojen s poskytnutím speciální hračky jako odměny pro psa. Tím se pes naučí spojovat odchod majitele s očekávaným potěšením, což mu může pomoci zmírnit jeho úzkostné projevy (Takeuchi et al. 2000).

Pokud pes není vycvičen na pobyt v přepravce nebo kleci a je nutné jej zavřít do takového prostoru, je třeba zajistit, aby nedestruoval a nevykonával svou potřebu, nebyl frustrován ze zábrany a neměl tendenci sebepoškozovat při pokusu o útěk (Sherman 2008). Pokud toto nastane, může situace místo zlepšení vést k horšímu stavu psa. Proto by se tato forma měla považovat za dočasnou a mělo by se od ní co nejdříve odstoupit. Pro zlepšení pohody psa a na podporu pozitivních interakcí mezi psem a majitelem by mělo probíhat každodenní cvičení, pozitivní výcvik a čas na hraní (Sherman & Mills 2008).

3.5 Stres a úzkost v umístovacích zařízeních pro psy

Pobyt v hotelu nebo jiných umístovacích zařízeních pro psy může přinést velkou vlnu stresu (Wojtaš et al. 2020). Zejména pro zvířata, která nejsou zvyklá na odloučení od svého majitele, může být takové odložení, například v hotelu, doslova k zbláznění. Vyšší hladina kortizolu ve slinách může být jedním z indikátorů zvýšeného stresu u psů, a nejvyšší hladina kortizolu bývá nejčastěji zaznamenána první den, kdy pes do takového zařízení přichází (Wojtaš et al. 2020).

Stres u psů však není pouze spojen s jejich pobytem v hotelu, ale také s návštěvou veterinární nemocnice (Dreschel 2010). Nejen psi, ale i ošetřovatelé mohou prožívat stresové situace, a tyto negativní zážitky mohou mít dlouhodobé negativní účinky na zvířata. Ačkoli je stresová reakce u savců adaptivním mechanismem, který umožňuje zvířatům rychle reagovat na určité situace nebo podněty, extrémní nebo chronický stres může být pro zvířata škodlivý a má za následek špatnou životní pohodu zvířat (King et al. 2022).

Stres spojený s lékařskou péčí a přítomností neznámých lidí ve veterinárních ordinacích při hospitalizaci zvířete může snížit schopnost psa fyzicky reagovat na terapii. Proto se velmi

doporučuje, aby byl pes již v období socializace zvyklý na co nejvíce cizích podnětů, včetně návštěv veterinárních klinik a jiných. Samotné veterinární kliniky jsou plné cizích pachů, vybavení a zvuků (Dreschel 2010). Z toho vyplývá, že je důležité, aby majitelé psů věděli, jaký vliv může mít stres na jejich zvířata, a snažili se minimalizovat stresové situace, se kterými se jejich mazlíčci mohou setkat. Kromě toho by měli věnovat pozornost tomu, aby byli jejich psi již v období socializace zvyklí na různé cizí podněty, včetně veterinárních klinik (Dreschel 2010).

3.5.1 Stresové faktory v umístovacích zařízeních pro psy

Stresových faktorů, které mohou ovlivnit psy v hotelu, je mnoho a každý pes může reagovat na stejné podněty odlišně (Wojtaś et al. 2020). Nelze tedy vyloučit, že by existovalo zařízení, které by bylo univerzálně pro všechny psy bez stresu. Psi, kteří jsou umístěni v hotelu, mohou být vystaveni mnoha faktorům, jako je odloučení od majitele, nové prostředí, přítomnost cizích lidí a zvířat, neustálý hluk, měnící se denní rytmus, nové pachy, a dokonce i zavření v kleci. Pokud na to pes není zvyklý, může se mu zvýšit hladinu kortizolu, a tedy i stresu (Wojtaś et al. 2020).

I při poklesu hladiny kortizolu ve slinách psů během jejich pobytu v hotelu byla průměrná hladina tohoto hormonu stále vyšší než u psů testovaných jinými autory v neutrálním domácím prostředí (Wenger-Riggenbach et al. 2010). Proto může být pobyt v hotelu pro psy označen za stresující situaci. Nicméně se zdá, že stres spojený s pobytem psa v hotelu je nižší než u psů používaných během terapií (Glenk et al. 2014). Během terapeutických sezení s klienty byla zjištěna vyšší průměrná hladina kortizolu u těchto psů než u psů umístěných v hotelu. Hotel je také méně stresující než přijetí na veterinární kliniku k plánovaným výkonům (Hekman et al. 2012). Relativně nízká hladina kortizolu u psů testovaných v hotelu však může být spojena s tím, že to nebyl jejich první pobyt v psím hotelu (Wojtaś et al. 2020).

Wojtaś et al. (2020) naznačují, že hladina stresu u psů a fen není závislá na jejich pohlaví, jelikož během testování nebyly pozorovány žádné rozdíly mezi hladinami kortizolu. Nicméně, u malých psů byly zaznamenány větší hladiny kortizolu než u středně velkých psů (Wojtaś et al. 2020). Obdobně nepředvídatelné prostředí, jako hotely či útulky, představují i veterinární kliniky. Taková zařízení mohou být pro psy nepříjemná a nepředvídatelná (Andrade 2021). To neumožňuje kontrolu zvířete a také vyhýbání se situacím, které jsou psům nepříjemné. Psi a další zvířata jsou zde neustále pod zvukovými, vizuálními a pachovými podněty, což může vést k tomu, že se zvířata dostanou snáze do stavu úzkosti. Taková zvířata

mohou vylučovat poplašné hormony a tím uvést do stresu další zvířata, která se nachází také ve veterinární klinice (Andrade 2021).

3.5.2 Režim umíst'ovacích zařízení pro psy

Útulky pro psy po celém světě čelí mnoha problémům, které mohou negativně ovlivnit kvalitu života zvířat. Mnoho psů stráví v útulcích mnoho let, a v některých případech zde jsou do konce svého života, kvůli špatnému prostředí a nevhodnému managementu těchto zařízení (Barnard et al. 2016). Bohužel v Evropě chybí harmonizovaný regulační rámec a požadavky na welfare pro psy v útulcích jsou minimální. Nicméně byl vyvinut nový protokol, který by měl pomoci identifikovat hlavní problémy v této oblasti. Mezi rizikové faktory patří například nevhodný prostor, který může ovlivnit čistotu zvířete, stav jeho těla a kůže (Barnard et al. 2016).

V útulcích se nachází psi z různých důvodů, převážně toulaví nebo opuštění psi, kteří musí být umístěni do bezpečného a pohodlného prostředí bez domova a snažit se najít pro ně nový domov (Arena et al. 2019). V některých zemích platí zákony, které zakazují eutanázii zvířat z důvodu absence majitele, což může vést k tomu, že psi stráví zbytek života pouze v útulku. Z toho důvodu je velmi důležité, aby útulky pro zvířata zajistily přiměřené podmínky, které by vyhovovaly etologickým vlastnostem potřeb zvířete a zaručily by co nejvyšší možnou kvalitu života (Arena et al. 2019). Primárním cílem útlků by mělo být minimalizovat dobu, kterou psi v útulku stráví, a maximálně podporovat úspěšné adopce psů. Bohužel se v mnohých evropských zemích útulky staly dlouhodobým úkrytem pro toulavé psy, což mnohdy vede k přeplněným zařízením (Arena et al. 2019). Existují i útulky, kde jsou neadoptovaní psi předvedeni k eutanázii. Zlepšení welfare psů v útulcích je tedy klíčové nejen pro jejich vlastní pohodu a kvalitu života, ale také pro zvýšení šancí na úspěšnou adopci a snížení počtu eutanazií (Barnard et al. 2016). Je důležité, aby útulky pro zvířata poskytovaly prostředí, které vyhovuje etologickým vlastnostem psů a minimalizuje čas, který zde stráví. Storengen et al. (2014) uvádí, že chování osvojených psů z útlků může být jedním z důvodů pro eutanazii, proto je nezbytné se snažit o co nejvíce úspěšných adopcí a minimalizovat počet psů, kteří tráví v útulcích dlouhodobě a bez možnosti adopce.

Ubikace a krmení

Psi jsou velmi společenší tvorové, a proto je izolace jedním z největších stresových faktorů, ke kterým může například v útulku dojít. Grigg et al. (2017) naznačují, že párové, nebo skupinové ubikace zvířat mohou zlepšit jejich pohodu, protože podporuje sociální chování. Pes

je také více stimulován a tím se podpoří i jeho průzkumné chování. Izolace psa v kotci, kde je pouze sám, se doporučuje zejména kvůli zdraví zvířete. Může zamezit přenosu infekčních nemocí, nebo agresivních událostí mezi psi (Arena et al. 2019). Většina útulků krmí psi systémem „jednou denně“, menší část používá krmný režim „ad libitum“. Oba tyto způsoby krmení nejsou optimální z hlediska zdraví a pohody psů. Obéznější psi měli s těmito krmnými režimy problém, navíc se u obou způsobů zjistilo, že souvisí s přítomností průjmů u psů. Navíc ve skupinových kotcích, ve kterých se krmí psi systémem „ad libitum“ může dojít k monopolizaci krmiva, čímž dochází k utvoření vysoké úrovně stresu (Arena et al. 2019).

3.5.3 Enrichment zařízení

Samotné pobytové zařízení pro psy nemusí být pro psa optimálním prostředím a může vést k řadě nežádoucích chování. Jedním ze způsobů, jak tuto situaci řešit, je poskytnutí vhodného prostředí s využitím takzvaného "enrichmentu", což zahrnuje různé aktivity a stimulaci, které pomáhají psům snáze překonávat stres a nudu (Epstein et al. 2021). Wells & Hepper (2000) tvrdí, že sociální interakce a vazba s člověkem jsou klíčové pro zdravý vývoj psa. Kromě toho jsou důležité také aktivity, které stimulují psí smysly, jako například hledání kořisti, běhání a hraní s hračkami (Wells & Hepper 2000).

Útulky pro zvířata jsou pro mnoho psů stresujícími místy a v případě, že stres zůstane u psa chronický, snižuje to jeho šanci na osvojení novými majiteli. Proto by měli majitelé a personál těchto zařízení více pracovat na obohacení prostředí, aby snížili negativní dopady chronického stresu na chování jednotlivých psů. K dosažení tohoto cíle existují určité osvědčené postupy a techniky, které mohou snížit hladinu stresu u psů. Mezi tyto techniky patří zlepšení lidských interakcí, včetně hry a tréninku, nové strategie krmení, zvýšení fyzické aktivity, skupinová hra a skupinové ubytování (Epstein et al. 2021).

Beerda et al. (2000) naznačují, že psi, kteří žijí ve strohém prostředí, jako jsou osamělé boudy v útulku, vykazují relativně vysoké hladiny stresu a stereotypní vzorce chování, jako je zvýšená pohybová aktivita, zvedání tlapy nebo močení. Na druhou stranu psi, kteří jsou schopni si zvyknout na své prostředí, spát v něm během dne a odpočívat, jsou uvolněnější a nevykazují tolik problémů s chováním. Proto by měla být kladen důraz na obohacování prostředí psů v útulcích a chovatelských stanicích, aby se minimalizoval stres a zlepšilo jejich pohodu a šance na úspěšné osvojení (Epstein et al. 2021).

Aromaterapie může být účinnou doplňkovou metodou ke snížení stresu psů v prostředí. Psi mají výrazně vyvinutý čich, a právě toto smyslové vnímání může být využito ke stimulaci relaxace a snížení úzkosti. Vědecká studie Graham et al. (2005) ukazuje, že levandulová a

heřmánková esence v oleji, aplikované na podestýlku, mohou pomoci psům uvolnit se a relaxovat. Oproti tomu, rozmarýnový a mátový olej mohou mít stimulující účinky na psy, což může vést k pohybu a vokalizaci (Lloyd 2017). Bylo také zaznamenáno snížení pohybů a vokalizace při použití levandulové esence. Nicméně, jsou zapotřebí další výzkumy pro potvrzení účinků aromaterapie na psy. Je důležité upozornit na to, že při užívání éterických olejů je nutná opatrnost, protože byly zaznamenány toxické účinky těchto olejů (Lloyd 2017). Z těchto studií vyplývá, že vytvoření příznivého prostředí a stimulace jsou klíčové faktory pro zdravý vývoj a pohodu psů v pobytových zařízeních. Zohlednění těchto aspektů může minimalizovat stresové situace, které mohou vést k nežádoucímu chování, a zlepšit celkovou kvalitu života psů v pobytových zařízeních (Andrade 2021).

Akustický a vizuální enrichment

Při úvaze použití hudebního enrichmentu pro psy je důležité myslet na to, že rozdílné hudební žánry mohou u psů vyvolávat různé emoce, podobně jako tomu je u lidí. Kogan et al. (2012) uvádějí, že pouštění heavy metalové hudby ve psech vzbuzuje vyšší míru pohybové aktivity a také vyšší hravost. Naopak vážná hudba může psy zklidnit, ba dokonce uspat. Co se týče obohacení vizuální formou, neexistuje příliš studií, které by potvrdzovaly, zda má tato forma obohacení pozitivní účinek na zmírnění stresu u psů. Výzkumy byly prováděny spíše u šimpanzů (Bloomsmithe & Lambeth 2000). Psi ovšem vykazují vyšší míru zaujetí při zapnutí pro psy poutavých pořadů, oproti vypnuté obrazovce. Bylo by tedy vhodné provést další výzkum v této oblasti. Nyní je při nejmenším možné otestovat tuto hypotézu jako doplňující obohacení prostředí v útulcích. Existuje dokonce televizní kanál přímo pro psy, kde se kombinují jak audio, tak vizuální složky. Dosavadní výzkumy se zaměřily spíše na sluchovou stimulaci, a tak se o vizuální stimulaci a jejím pozitivním dopadu na stres u zvířat ví zatím málo (Epstein et al. 2021).

Identifikace vhodných metod, které pomohou úspěšně tlumit stres u psů například během návštěvy veterináře, budou pro psy i lidi velkým přínosem (King et al. 2022). Muzikoterapie byla úspěšně použita ke snížení stresu a úzkosti u lidí a jiných zvířat. Konkrétně u lidí můžeme mluvit o procesu zvaném „entrainment“, který spočívá v přehrávání hudby v určitém tempu zaměřeném na synchronizaci fyziologických funkcí. Neprokázalo se však, že by hudba měla pozitivní účinek ve všech testovaných případech což naznačuje, že stresor může být příliš velký na to, aby tento typ intervence mohl mít pozitivní účinek, nebo že muzikoterapie vyžaduje modifikaci, než bude úspěšná při zmírňování stresu u psů (King et al. 2022).

Stejně tak se dá doporučit akustický enrichment i v domácnosti, pro zlepšení stavů separační úzkosti (Podberscek et al. 1999). Jakékoli podněty, které jsou spojovány s relaxací v přítomnosti majitele by měly být ponechány i když je pes ponechán bez dozoru (Podberscek et al. 1999). Je důležité, aby tyto, například hudební podněty, byly pouštěny psovi i v přítomnosti majitele, aby jejich puštění nebylo v opačném případě signálem pro bezprostřední odchod majitele (Appleby & Pluijmakers 2003).

4 Materiál a metody

Prostředí

Sběr dat se uskutečnil ve Psím centru Pluto, které sídlí na adrese Na Padesátníku I/39, 161 00, Praha 6. Tento psí hotel se nachází ve strategické oblasti, nedaleko letiště a obcí Horoměřice a Nebužice, které jsou zdrojem největší klientely tohoto centra. Ve psím centru Pluto jsou kromě služeb, jako jsou hlídání psů ve psí školce a hotelu, nabízeny také další služby, a to v oblasti tréninku, poradenství, či psího salonu. Psí centrum Pluto je pro své klienty otevřeno celoročně, každý den v týdnu. Standardní otevírací doba je od sedmé hodiny ráno, do sedmé hodiny večerní. Během všedních dnů jsou během dne s klienty hotelu dva proškolení pracovníci, přičemž jeden zůstává se psi i přes noc, tudíž psi nejsou nikdy ponecháni zcela o samotě a jsou pod neustálým dozorem personálu. V areálu centra je mnoho typů pokojů a také několik zahrad, sloužících jako výběh. Klientem centra se může stát téměř jakýkoliv pes, který náležitě splňuje všechny podmínky centra. Jednou z takových podmínek je zkušební den a noc ve psím centru Pluto, která zaměstnancům umožní poznat psa blíže a zjistit, zda případně netrpí například separační úzkostí, která by mohla být indikátorem pro nepřijetí jedince mezi klienty.

Zúčastnění psi

Bylo provedeno výzkumné šetření u psů navštěvujících Psí centrum Pluto, při kterém bylo vybráno 15 psů. Mezi sledovanými byli psi, kteří přišli do hotelu na zkoušku a byly na nich sledovány příznaky separační úzkosti a dále psi, kteří navštěvovali psí hotel pravidelně.

Pomůcky

Dotazník

K dispozici byl dotazník mapující údaje o psu. Mezi těmito údaji bylo jméno psa, plemeno, případně jeho velikost, věk, původ psa (od chovatele, z útulku, dočasné péče), doba porážení (během pandemie Covid-19, jindy). Dalším údajem v dotazníku bylo datum pozorování. Majitelé v tomto dotazníku hodnotili své psy podle Likertovy škály (1-5) dle svého pohledu na míru separační úzkosti u svých psů. Dotazník k nahlédnutí v příloze (8).

Etogram

Ke sběru dat byl využit etogram, který byl sestaven na základě odborné literatury, popisující separační úzkost u psů a také vlivu hudby na tuto problematiku (Epstein et al. 2021). V etogramu bylo popsáno celkem 7 kategorií chování. Patří mezi ně vokalizace, defekace/urinace, nadměrné slinění, odpočinek, spánek, destruktivní chování a odmítání potravy. Etogram i s definicemi sledovaných behaviorálních kategorií k nahlédnutí v příloze (8). Při testování psů byla použita tabulka s etogramem v tištěné podobě, do které byly zapisovány výsledky pozorování změn chování jednotlivých psů a také stopky, pomocí kterých byl měřen čas, podstatný pro sledování změn chování a také pauzy mezi jednotlivými měřeními. Během každých deseti minut pozorování bylo pomocí etogramu vyhodnocováno chování psů v každé minutě zvlášť. V každé jedné minutě byla zaznamenána pouze jedna kategorie chování, kterou pes v daná minutě předváděl nejvíce (především v situacích, kdy předváděl více kategorií chování během jedné minuty).

Hudba

Hudba byla psům přehrávána pomocí reproduktoru JBL Charge 4, který byl připojen pomocí Bluetooth na notebook. Samotné hudební žánry byly vybrány na platformě YouTube. Jednalo se o play listy, které tato platforma sama vytváří, a tak byl výběr jednotlivých písní náhodný. Hudbu slyšeli všichni psi v hotelu, včetně netestovaných. Prvním pouštěným hudebním žánrem byla klasická hudba, která by měla mít na psy uklidňující účinek (Epstein et al. 2021). Po pauze byla psům pouštěna hudba metalového žánru, která by naopak měla ve psech vzbudit větší míru aktivity (Epstein et al. 2021). Po další pauze následoval konečný play list pro psy se separační úzkostí, který by měl být pro psy hypoteticky nejúčinnější, jako akustický enrichment pro zmírnění projevů separační úzkosti (Epstein et al. 2021).

Sběr dat

Psům, kteří vykazovali příznaky separační úzkosti byly pouštěny akustické podněty jako enrichment zařízení v očekávání, že by se mohly příznaky snížit, nebo zcela vymizet. Byly vybrány tři kategorie hudebních žánrů, u kterých se očekávalo, že budou mít vliv na chování psů. Každý ze tří hudebních žánrů pak byl psům pouštěn po dobu deseti minut. Mezi spuštěním jednotlivých hudebních žánrů, zmíněných výše, byla pauza 15 minut. Tato pauza nebyla nijak sledována a chování psů během ní nebylo nijak hodnoceno, sloužila pouze pro lepší rozlišení

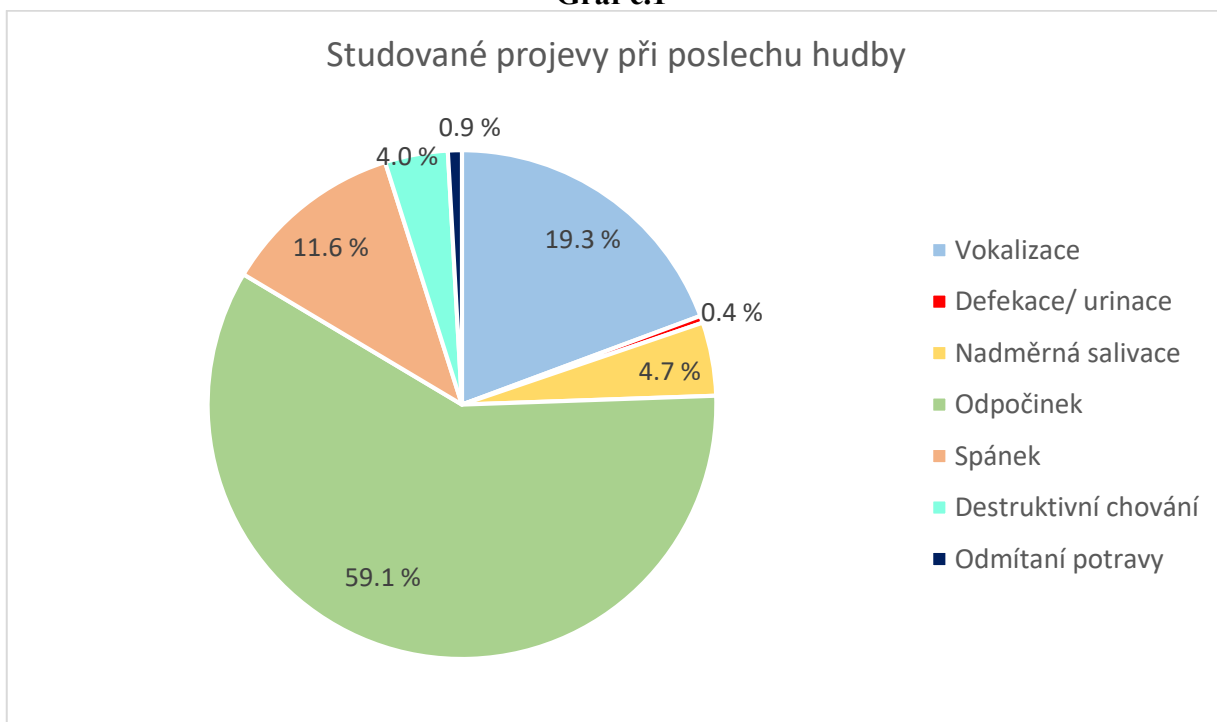
reakcí psů na rozdílné hudební žánry. Do budoucna by však bylo vhodné sledovat i změny chování psů během pauzy bez hudby, aby bylo možné porovnat validitu výsledků z pozorování, během pouštění jednotlivých hudebních žánrů. Proškolený personál vyhodnocoval změny chování psů. Sledování probíhalo vždy po desetiminutových blocích, během kterých bylo pozorováno mnohdy i více psů najednou (1-3). Hudba byla přehrávána z reproduktoru a hrála napříč celým psím hotelem, pozorovaní psi tedy nebyli od ostatních nijak izolováni. V prvním desetiminutovém bloku byl psům pouštěn play list s klasickou hudbou. Po patnáctiminutové pauze následoval výběr heavy metalové hudby, opět v desetiminutovém bloku a na závěr po dalších patnácti minutách pauzy byl testovaným psům pouštěn deset minut play list, který byl speciálně uzpůsoben pro psy, kteří trpí separační úzkostí. Celkem tedy čistý čas pozorování trval zhruba hodinu na 1-3 psy. Sběr dat probíhal v období od konce listopadu 2022 do konce března 2023. Průměrně bylo ohodnoceno 5 psů během hodnotícího víkendu, který byl převážně jednou v každém měsíci po dobu sběru dat. Sběr dat (pouštění hudby a vyplnění etogramu) zajistila autorka práce, která ve psím centru pracuje a další dva asistenti z řad zaměstnanců, kteří autorce práce pomáhali především v přesnějším měření, při pozorování více psů najednou a také v zapisování výsledků měření do tabulky. Asistenti byli řádně proškoleni v oblasti problematiky separační úzkosti a správném určování jednotlivých kategorií chování. Všichni hodnotitelé pracují ve psím centru Pluto a byli řádně proškoleni a informováni v oblasti separační úzkosti u psů a průběhu pozorování změn chování psů. Po ukončení veškerého sběru dat, byla všechna data přepsána do excelu a následně analyzována pomocí statistických operací v excelu. Výsledky byly vyhodnoceny, graficky znázorněny a popsány.

5 Výsledky

Tento pilotní výzkum se zaměřil na zkoumání vlivu hudebního enrichmentu na separační úzkost u psů v hotelu. Z celkového počtu 15 psů byla výzkumníky pozorována různá chování a projevy úzkosti během jejich pobytu v hotelu. Byly zaznamenány následující kategorie chování: vokalizace, defekace/urinace, nadměrná salivace, odpočinek, spánek, destruktivní chování a odmítání potravy.

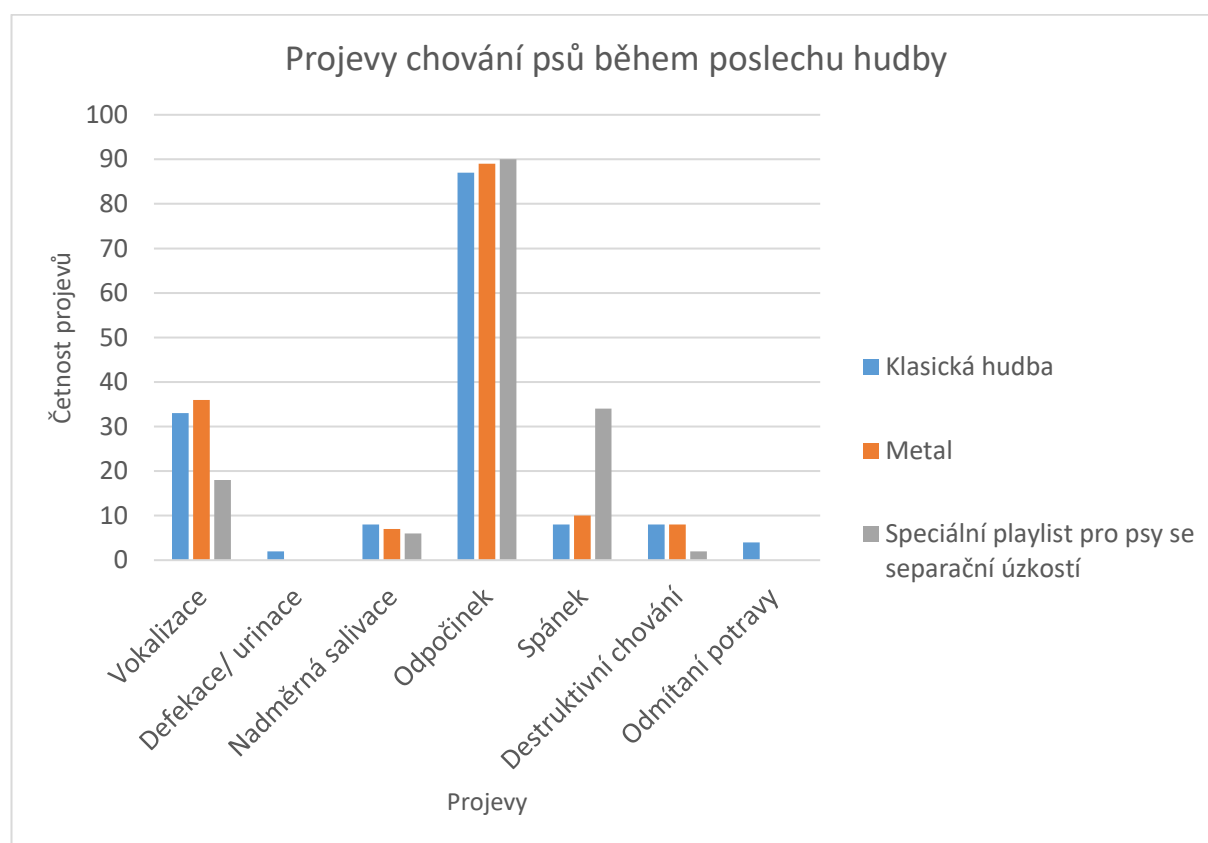
Výsledky v grafu č. 1 ukázaly, že nejčastější aktivitou během pobytu psů v hotelu s akustickým enrichmentem, pokud by byly průměrovány všechny hudební žánry dohromady, byl odpočinek (59,1 %), následovaný vokalizací (19,3 %) a spánkem (11,6 %). Destruktivní chování bylo pozorováno pouze u 4 % psů a odmítání potravy u pouhých 0,9 % psů.

Graf č.1

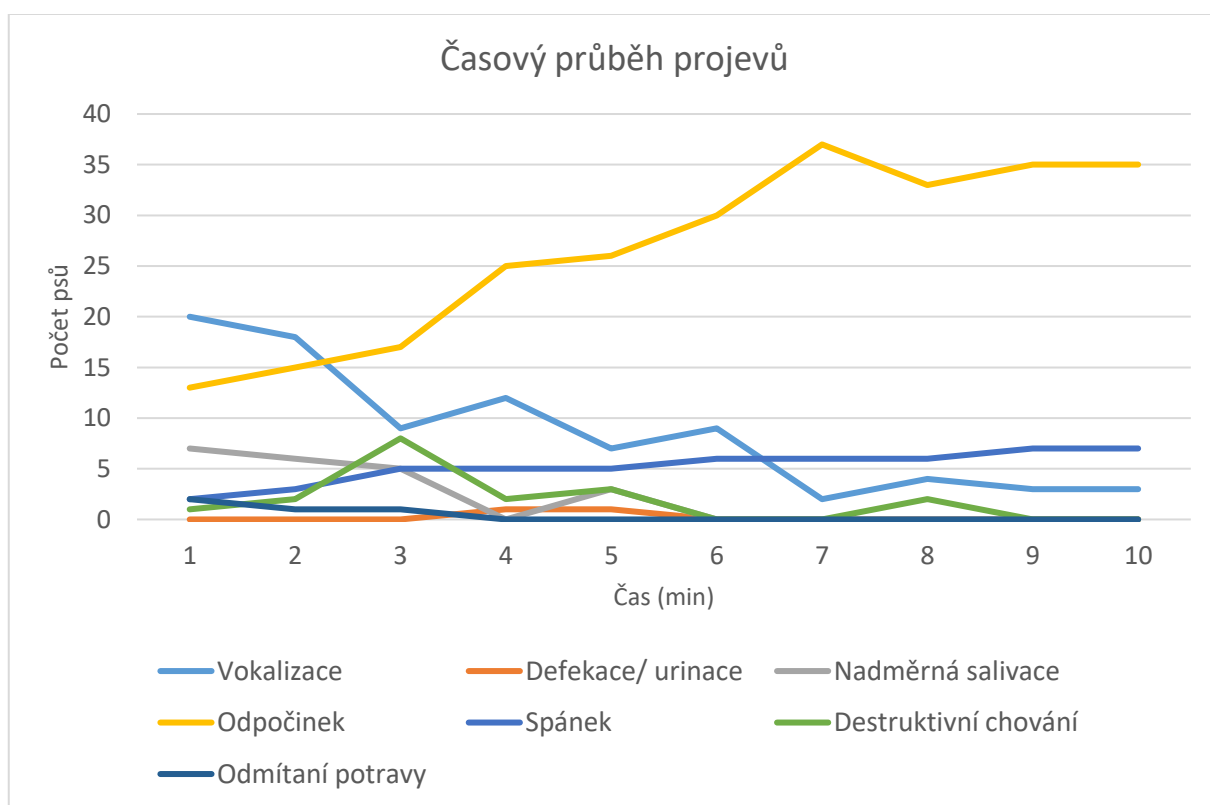
V následujícím histogramu č. 1 lze sledovat procentuální zastoupení jednotlivých kategorií chování napříč hudebními žánry. Na ose x jsou vyznačeny jednotlivé kategorie chování, na ose y četnost jednotlivých kategorií chování. Z grafu lze vyčíst, že v rozdílných hudebních žánrech nebyly příliš velké odlišnosti. Míra odpočinku byla u všech sledovaných hudebních žánrů téměř stejná. Stejně tak míra salivace a destruktivního chování, které byly ovšem v nižší míře, než kategorie odpočinku. Kategorie vokalizace byla nejnižší u speciálního playlistu pro psy se separační úzkostí a nejvyšší míra vokalizace byla zaznamenána u poslechu metalu.

Histogram č. 1

V následujícím grafu č. 2 lze porovnávat četnost všech sledovaných kategorií chování v čase. Graf ukazuje průměr kategorií chování při všech hudebních žánech dohromady. Osa x udává 10 minut, během kterých byly sledovány změny chování, osa y udává počet psů. Testovaných psů bylo 15, ale při 3 měřeních dohromady, na ose je tedy počítáno se 45 psi, nikdy však neprojevovali všichni psi ve stejný čas stejnou kategorii chování, a tak je na ose znázorněno pouze 40 psů. Na časové ose lze pozorovat klesající tendenci projevů jako je vokalizace, přičemž v prvních minutách se jedná o nejčastěji zastoupenou kategorii chování. Oproti tomu můžeme sledovat stoupání kategorie odpočinku v čase. Ostatní kategorie chování nevykazovaly v čase natolik výraznou změnu. Musí být však bráno v potaz to, že byly zaznamenávány změny chování psů pouze v intervalech, kdy byla psům pouštěna hudba. Pro budoucí výzkumy by bylo vhodné sledovat změny chování i v době pauzy bez hudby, pro větší validitu výsledků.

Graf č. 2

6 Závěr

Tato práce měla za cíl zmapovat problematiku separační úzkosti u psů v pobytových zařízeních, jako jsou psí hotely, veterinární kliniky, útulky a další. Hlavní pozornost byla věnována separační úzkosti u psů v hotelovém prostředí, kde byla testována účinnost akustického enrichmentu při prevenci a léčbě této poruchy. Studie uvedené v literární rešerši potvrzují, že psi jsou chytrá a společenská zvířata, která jsou schopna se přizpůsobit lidskému prostředí. Podávají informace o separační úzkosti u psů, včetně fyziologických a behaviorálních příznaků a popisují, jakým způsobem by měli majitelé používat pozitivní tréninkové metody, aby pomohli svým psům zvládnout tento stav. Je kladen důraz na správnou socializaci psů a jejich preventivnímu učení na odloučení od majitele. Dále byly popsány trendy v zefektivňování pobytových zařízení pro psy, aby docházelo ke snížení míry separační úzkosti u psů.

Vlastní výzkum byl zaměřen na vliv akustického enrichmentu na separační úzkost u psů v hotelu. Výsledky spolu s literaturou naznačují, že akustický enrichment může být účinnou metodou prevence a léčby separační úzkosti u psů v hotelu. Bylo pozorováno zlepšení chování psů během jejich odloučení od majitelů v hotelu, v případě použití akustického enrichmentu. Během pouštění hudby se u psů snížili příznaky separační úzkosti, jako je například vokalizace, nebo nadměrná salivace, oproti tomu se zvýšili projevy zklidnění, jako odpočinek, nebo spánek.

Závěrem lze konstatovat, že separační úzkost u psů je vážným problémem, který si zaslouží pozornost a péči. Pilotní výzkum naznačil, že akustický enrichment může být účinnou metodou prevence a léčby separační úzkosti u psů v hotelu, je však nutné zdůraznit, že během pilotního výzkumu nebyli psi hodnoceni v čase, kdy jim nebyla hudba pouštěna, a tak pro další výzkumy je doporučováno věnovat se i této oblasti. Důležité je zaměřit pozornost nejen léčbě, ale také prevenci této poruchy a zefektivnění pobytových zařízení pro psy s ohledem na minimalizaci výskytu separační úzkosti, jednou z takových cest by mohl být i akustický enrichment v podobě hudby.

7 Literatura

Allen, D.G., 2005. Arthropathies and related disorders in small animals: introduction. In: Khan, C.M. (Ed.), Merck Veterinary Manual, 9th edition. Merck & Co., Inc., Whitehouse Station, NJ.

Amat M, Camps T, Brech SL, Manteca X. 2014. Separation anxiety in dogs: the implications of predictability and contextual fear for behavioural treatment. *Animal welfare* **23**:263-266.

Andrade D. 2021. Canine distress during hospitalisation: how can we help them? *Veterinary Nursing Journal* **36**:221-225.

Antonacopoulos NMD, Pychyl TA. 2015. An Examination of the Potential Role of Pet Ownership, Human Social Support and Pet Attachment in the Psychological Health of Individuals Living Alone. *Anthrozoös* **23**:37-54.

Appleby D, Pluijmakers J. 2003. Separation anxiety in dogs. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice* **33**:321-344.

Appleby, D., Pluijmakers, J., 2004. Separation anxiety in dogs: the function of homeostasis in its development and treatment. *Clin. Tech. Small Anim. Pract.* **19**, 205–215.

Arena L, Berteselli GV, Lombardo F, Candeloro L, Dalla Villa P, De Massis F. 2019. Application of a welfare assessment tool (Shelter Quality Protocol) in 64 Italian long-term dogs'.

Battersea. 2020. The Impact of Covid-19 on Companion Animal Welfare in the UK shelters: welfare hazard analysis. *Animal Welfare* **28**:353-363.

Barnard S, Pedernera C, Candeloro L, Ferri N, Velarde A, Dalla Villa P. 2016. Development of a new welfare assessment protocol for practical application in long-term dog shelters. *Veterinary Record* **178**:18-18

Beaver B. 1994. The veterinarian's encyclopedia of animal behavior. Iowa State University Press. Ames, Iowa.

Beerda B, Schilder MBH, van Hooff Jaram, de Vries HW, Mol JA. 1998. Behavioural, saliva cortisol and heart rate responses to different types of stimuli in dogs. *Applied Animal Behaviour Science* **58**:365-381.

Beerda, B., Schilder, M., Van Hooff, J., De Vries, H., & Mol, J. 2000. Behavioural and Hormonal Indicators of Enduring Environmental Stress in Dogs. *Animal Welfare*, 9(1), 49-62.

Björkholm C, Monteggia LM. 2016. BDNF – a key transducer of antidepressant effects. *Neuropharmacology*. 102:72–79

Bloomsmith, M.A., Lambeth, S.P., 2000. Videotapes as enrichment for captive chimpanzees (*Pan troglodytes*). *Zoo Biol*. 19 (6), 541–551.

Boissy A. 1995. Fear and fearfulness in animals. *Q Rev Biol*; 70:165–91.

Borchelt PL, Voith VL. 1982. Diagnosis and treatment of separation-related behavior problems in dogs. *Vet Clin North Am [Small Anim Pract]* 12:625-636 1982

Bowlby J. 1969. Attachment. New York, Basic Books,

Bradshaw, J.W.S., McPherson, J.A., Casey, R.A., Larter, I.S., 2002. Aetiology of separation-related behaviour in domestic dogs. *Vet. Rec.* 151, 43–46.

Bradshaw JWS, Blackwell EJ, Casey RA. 2009. Dominance in domestic dogs—useful construct or bad habit? *Journal of Veterinary Behavior* **4**:135-144.

Budge, R. C., Spicer, J., Jones, B. and St. George, R. 1998. Health correlates of compatibility and attachment in human–companion animal relationships. *Society & Animals* 6: 219–234

Bussolari C., Currin-McCulloch J., Packman W., Kogan L., & Erdman P. 2021. “I couldn’t have asked for a better quarantine partner!”: experiences with companion dogs during Covid-19. *Animals*, 11(2), 330.

- Cairns RB, Werboff J. 1967. Behavior development in the dog: An interspecific analysis. *Science* 158:1070-1072
- Clutton-Brock, J. 1995. Původ psa: Domestication and early history. In J. A. Serpell (Ed.), *The domestic dog: Its evolution, behaviour, and interactions with people*, 11. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, s. 7–20.
- Coppinger, R., & Schneider, R. 1995. The evolution of working dogs. In J. A. Serpell (Ed.), *The domestic dog: Journal of Dogs*, 11th ed: In: Its evolution, behaviour and interaction with humans. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 21-47.
- Dreschel NA. 2010. The effects of fear and anxiety on health and lifespan in pet dogs. *Applied Animal Behaviour Science* **125**:157-162.
- Duman RS, Monteggia LM. 2006. A neurotrophic model for stress-related mood disorders. *Biol Psychiatry*. 59(12):1116–1127.
- Dumont G. 1996. Telephone survey on attitudes of pet owners and non-pet owners to dogs and cats in Belgian cities. *Anthrozoös*, 9(1), 19-24.
- Dyuzhikova NA, Daev EV. 2018. Genome and stress-reaction in animals and humans. *Ecological genetics* **16**:4-26.
- Elgier AM, Jakovcevic A, Mustaca AE, Bentosela M. 2012. Pointing following in dogs: are simple or complex cognitive mechanisms involved? *Animal Cognition* **15**:1111-1119.
- Epstein J, Dowling-Guyer S, McCob E, Glotzer C, H. Dodman N. 2021. Addressing stress in dogs in shelters through a novel visual and auditory enrichment device. *Applied Animal Behaviour Science* **236**:1-8.
- Esam F, Forrest R, Waran N. 2021. Locking down the Impact of New Zealand's COVID-19 Alert Level Changes on Pets. *Animals* **11**.

Flannigan G, Dodman N. 2001. Risk factors and behaviors associated with separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association* **219**:460-6.

Garg, A., Chren, M.M., Sands, L.P., Matsui, M.S., Marenus, K.D., Feingold, K.R., Elias, P.M., 2001. Psychological stress perturbs epidermal permeability barrier homeostasis. *Arch. Dermatol.* 137, 53–59.

Garrity TF, Stallones LF, Marx MB, Johnson TP. 2015. Pet Ownership and Attachment as Supportive Factors in the Health of the Elderly. *Anthrozoös* **3**:35-44.

Gaultier E, Bonnafous L, Bougrat L, Lafont C, Pageat P. 2005. Comparison of the efficacy of a synthetic dog-appeasing pheromone with clomipramine for the treatment of separation-related disorders in dogs. *Veterinary Record* **156**:533-538.

Glenk, L., Kothgassner, O., Stetina, B., Palme, R., Kepplinger, B., & Baran, H. 2014. Salivary cortisol and behavior in therapy dogs during animal-assisted interventions: A pilot study. *Journal of Veterinary Behavior*, 9(3), 98–106.

Graham, L., Wells, D. L., & Hepper, P. G. 2005. The influence of olfactory stimulation on the behaviour of dogs housed in a rescue shelter. *Applied Animal Behaviour Science*, 91(1-2), 143–153.

Gray JA. 1987. Fear and frustration. In: *The psychology of fear and stress*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press; p. 174–206

Grigg EK, Nibblett BM, Robinson JQ, Smits JE. 2017. Evaluating pair versus solitary housing in kennelled domestic dogs (*Canis familiaris*) using behaviour and hair cortisol: a pilot study. *Veterinary Record Open* **4**.

Grigg EK, Piehler M. 2015. Influence of dog appeasing pheromone (DAP) on dogs housed in a long-term kennelling facility. *Veterinary Record Open* **2**.

Hare B, Tomasello M. 2005. Human-like social skills in dogs? *Trends in Cognitive Sciences* **9**:439-444.

Haubelhofer DK, Kirchengast S. 2007. 'Dog Handlers' and Dogs' Emotional and Cortisol Secretion Responses Associated with Animal-Assisted Therapy Sessions. **15**:127-150.

Hekman, J., Karas, A., & Dreschel, N. 2012. Salivary cortisol concentrations and behavior in a population of healthy dogs hospitalized for elective procedures. *Applied Animal Behaviour Science*, 141(3–4), 149–157.

Herron ME, Lord LK, Hill LN, Reisner IR. 2007. Effects of preadoption counseling for owners on house-training success among dogs acquired from shelters. *Journal of the American Veterinary Medical Association* **231**:558-562.

Herron ME, Lord LK, Hussein SE. 2014. Effects of preadoption counseling on the prevention of separation anxiety in newly adopted shelter dogs. *Journal of Veterinary Behavior* **9**:13-21.

Holland K. E., Owczarczak-Garstecka S. C., Anderson K. L., Casey R. A., Christley R. M., Harris L., McMillan K. M., Mead R., Murray J. K., Samet L. & Upjohn M. M. 2021. “More attention than usual”: a thematic analysis of dog ownership experiences in the UK during the first COVID-19 lockdown. *Conservation Biology*, 35(1), 258-267.

Chmelíková E, Bolechová P, Chaloupková H, Svobodová I, Jovičić M, Sedmíková M. 2020. Salivary cortisol as a marker of acute stress in dogs: a review. *Domestic Animal Endocrinology* **72**.

Chrousos, G.P., Gold, P.W., 1992. The concepts of stress and stress system disorders. *J. Am. Med. Assoc.*, 1244–1252

Jeziński T, Camerlink I, Peden RSE, Chou J-Y, Marchewka J. 2021. Changes in the health and behaviour of pet dogs during the COVID-19 pandemic as reported by the owners. *Applied Animal Behaviour Science* **241**.

Kaminski J, Marshall-Pescini S. 2014. *The Social Dog: Behavior and Cognition*. Burlington, VT: Elsevier Science.

King T, Flint HE, Hunt ABG, Werzowa WT, Logan DW. 2022. Effect of Music on Stress Parameters in Dogs during a Mock Veterinary Visit. *Animals* **12**.

King JN, Simpson BS, Overall KL, et al. 2000. Treatment of separation anxiety in dogs with clomipramine: results from a prospective, randomized, double-blind, placebo-controlled, parallel-group, multicenter clinical trial. *Appl Anim Behav Sci*; **67**:255-275.

Knight S. & Edwards V. 2008. In the company of wolves: the physical, social, and psychological benefits of dog ownership. *Journal of Aging and Health*, **20**(4), 437-455.

Kogan LR, Schoenfeld-Tacher R, Simon AA. 2012. Behavioral effects of auditory stimulation on kennel dogs. *Journal of Veterinary Behavior* **7**:268-275.

Kruger, K. A., & Serpell, J. A. 2006. Animal-assisted interventions in mental health: Definitions and theoretical foundations. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice* (pp. 21–38). Academic Press.

Landsberg GM, Beck A, Lopez A, Deniaud M, Araujo JA, Milgram NW. 2015. Dog-appeasing pheromone collars reduce sound-induced fear and anxiety in beagle dogs: a placebo-controlled study. *Veterinary Record* **177**:260-260.

Landsberg GM, Hunthausen WL, Ackerman LJ. 2003. *Handbook of Behavior Problems of the Dog and Cat*. 2nd ed. Philadelphia, PA: Elsevier Health Sciences

Le Fevre M, Matheny J, Kolt GS. 2003. Eustress, distress, and interpretation in occupational stress. *Journal of Managerial Psychology* **18**:726-744.

Lefebvre D, Diederich C, Delcourt M, Giffroy J-M. 2007. The quality of the relation between handler and military dogs influences efficiency and welfare of dogs. *Applied Animal Behaviour Science* **104**:49-60.

Levinson B.M. 1962. The dog as a "co-therapist". *Ment Hyg.*; **46**:59-65.

Lloyd, J. K. F. 2017. Minimising stress for patients in the veterinary hospital: Why is it important and what can be done about it. *Veterinary Sciences Journal*, 4(4), 22.

Lopes Fagundes A. L., Hewison L., McPeake K., Zulch H., & Mills D. S. 2018. Noise sensitivities in dogs: an exploration of signs in dogs with and without musculoskeletal pain using qualitative content analysis. *Frontiers in Veterinary Science*, 5, 17.

Luño I, Palacio J, Garcia-Belenguer S, Rosado B. 2019. Baseline and postprandial concentrations of cortisol and ghrelin in companion dogs with chronic stress-related behavioural problems: a preliminary study. *Appl Anim Behav Sci*. 216:45–51.

Marcus DA. 2013. The Science Behind Animal-Assisted Therapy. Topical Collection on Cancer Pain **2013**:1-7.

MacCallum M. & Beaumont M. 1992. A study of our attitudes to cat and dog ownership. Petcare Information and Advisory Service. Melbourne, Australia.

McCrave EA, Lung N, Voith VL. 1986. Correlates of separation anxiety in the dog. In Abstracts of the Delta Society International Conference, Boston, p 124

McCrave EA. 1991. Diagnostic Criteria for Separation Anxiety in the Dog. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice* **21**:247-255.

McEwen BS. 2000. The neurobiology of stress: from serendipity to clinical relevance. *Brain Res*. 886(1–2):172–189.

McEwen, B.S., 2005. Stressed or stressed out: what is the difference? *J. Psychiatr. Neurosci.* 30, 315–318.

McGreevy, P.D., Masters, A.A., 2008. Risk factors for separation-related distress and feed-related aggression in dogs: additional findings from a survey of Australian dog owners. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 109, 320–328.

Meneses T, Robinson J, Rose J, Vernick J, Overall KL. 2021. Development of and pharmacological treatment options and future research opportunities for separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association* **259**:1130-1139.

Miklósi Á, Kubinyi E, Topál J, Gácsi M, Virányi Z, Csányi V. 2003. A Simple Reason for a Big Difference. *Current Biology* **13**:763-766.

Moesta A, Kim G, Wilson-Frank CR, Weng H-Y, Ogata N. 2020. Comparison of serum brain-derived neurotrophic factor in dogs with and without separation anxiety. *Journal of Veterinary Behavior* **35**:14-18.

Nagasawa Miho, Mogi Kazutaka, Kikusui Takefumi. 2009. Attachment between humans and dogs. *Japanese Psychological Research* **51**:209-221.

Ng Z, Griffin TC, Braun L. 2021. The New Status Quo. *Animals* **11**.

Niwako O, Dodman NH. 2011. The use of clonidine in the treatment of fear-based behavior problems in dogs: An open trial. *Journal of veterinary behavior-clinical applications and research* **6**:130-137.

O'Farrell V. 1992. Stress, anxiety and arousal. In: *Manual of canine behaviour*. 2nd edition. Gloucestershire: British Small Animal Veterinary Association; p. 37–44.

Ogata N. 2016. Separation anxiety in dogs: What progress has been made in our understanding of the most common behavioral problems in dogs?. *Journal of Veterinary Behavior* **16**:28-35.

Ory MG, Goldberg EL. 1983. Pet Possession and Well-Being in Elderly Women. *Research on Aging* **5**:389-409.

Overall K. 1997. Canine elimination disorders. In: Overall K. *Clinical behavioral medicine for small animals*. St Louis: Mosby; 195–208.

Overall, K.L., Dunham, A.E., Frank, D., 2001. Frequency of nonspecific clinical signs in dogs with separation anxiety, thunderstorm phobia, and noise phobia, alone or in combination. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* 219, 467–473.

Parente G, Gargano T, Di Mitri M, Cravano S, Thomas E, Vastano M, Maffi M, Libri M, Lima M. 2021. Consequences of COVID-19 Lockdown on Children and Their Pets: Dangerous Increase of Dog Bites among the Paediatric Population. *Children* **8**.

Patronek G. J., Glickman L. T., Beck A. M., et al. 1996. Risk factors for relinquishment of dogs to an animal shelter. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 209(3), 572-581.

Patronek G. J., & Dodman N. H. 1999. Attitudes, procedures, and delivery of behavior services by veterinarians in small animal practice. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 215, 1606-1611.

Payne E, Bennett PC, McGreevy PD. 2015. Current perspectives on attachment and bonding in the dog–human dyad. *Psychology research and behavior management* **2015**:71-79.

Peters A, Schweiger U, Pellerin L, et al. 2004. The selfish brain: competition for energy resources. *Neurosci Biobehav Rev.* 28(2):143–180.

Podberscek AL, Hsu Y, Serpell JA. 1999. Evaluation of clomipramine as an adjunct to behavioural therapy in the treatment of separation-related problems in dogs. *VetRec*; 145:365-369.

Ratschen E., Shoesmith E., Shahab L., Silva K., Kale D., Toner P., Reeve C. & Mills D. S. 2020. Human-animal relationships and interactions during the Covid-19 lockdown phase in the UK: investigating links with mental health and loneliness.

Reid PJ. 2009. Adapting to the human world: Dogs' responsiveness to our social cues. *Behavioural Processes* **80**:325-333.

Rice, W. H. 2012. *The Handbook of Stress Science: Biology, Psychology and Health*. Thousand Oaks: SAGE.

Rooney N, Bradshaw J. 2014. Canine Welfare Science: An Antidote to Sentiment and Myth. *Domestic Dog Cognition and Behavior*:241-274.

Sargisson RJ. 2014. Canine separation anxiety: strategies for treatment and management. *Dovepress Veterinary Medicine: Research and Reports*; 143-151.

Scott JP, Fuller JL. 1965. *Genetics and the Social Behavior of the Dog*. Chicago, University of Chicago Press

Seksel K. 2008. Preventing Behavior Problems in Puppies and Kittens. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice* **38**:971-982.

Serpell J. 2003. Anthropomorphism and Anthropomorphic Selection—Beyond the "Cute Response." **11**:83-100.

Sherman BL, Mills DS. 2008. Canine Anxieties and Phobias: An Update on Separation Anxiety and Noise Aversions. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice* **38**:1081-1106.

Sherman BL. Separation anxiety in dogs. *Compend Contin Educ Vet*. 2008 Jan;**30**(1):27-42. PMID: 18278745.

Sietto C. 2021. Societal interest in puppies and the Covid-19 pandemic: A google trends analysis. *Preventive Veterinary Medicine* **196**:1-9.

Soares GM, Telhado PJ, Paixao RL. 2010. Exploratory study of separation anxiety syndrome in apartment dogs. *Ciencia rural* **40**:548-553.

Storengen LM, Boge SCK, Strøm SJ, Løberg G, Lingaas F. 2014. A descriptive study of 215 dogs diagnosed with separation anxiety. *Applied Animal Behaviour Science* **159**:82-89.

Stroud, L.R., Salovey, P., Epel, E.S., 2002. Sex differences in stress responses: social rejection versus achievement stress. *Biol. Psychiatr.* **52**, 318–327.

Takeuchi Y, Houpt KA, Scarlett JM. 2000. Evaluation of treatments for separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association* **217**:342-345.

Thalmann O et al. 2013. Complete Mitochondrial Genomes of Ancient Canids Suggest a European Origin of Domestic Dogs. *Science* **342**:871-874.

Thielke LE, Rosenlicht G, Saturn SR, Udell MAR. 2017. Nasally-administered oxytocin has limited effects on owner-directed attachment behavior in pet dogs (*Canis lupus familiaris*). *Front Psychol*; 8:1699.

Thielke LE, Udell Mar. 2017. The role of oxytocin in relationships between dogs and humans and potential applications for the treatment of separation anxiety in dogs. *Biological Reviews* **92**:378-388.

Tod E, Brander D, Waran N. 2005. Efficacy of dog appeasing pheromone in reducing stress and fear related behaviour in shelter dogs. *Applied Animal Behaviour Science* **93**:295-308.

Udell Mar, Dorey NR, Wynne CDL. 2008. Wolves outperform dogs in following human social cues. *Animal Behaviour* **76**:1767-1773.

Voith VL, Borchelt PL. 1996. Separation anxiety in dogs. In: Voith VL, Borchelt PL, eds. *Readings in companion animal behavior*. Trenton, NJ: Veterinary Learning Systems;124–139.

Wells DL, Hepper PG. 2000. Prevalence of behaviour problems reported by owners of dogs purchased from an animal rescue shelter. *Applied Animal Behaviour Science* **69**:55-65.

Wenger-Riggenbach, B., Boretti, F., Quante, S., Schellenberg, S., Reusch, C., & Sieber-Ruckstuhl, N. 2010. Salivary cortisol concentrations in healthy dogs and dogs with hypercortisolism. *Journal of veterinary internal medicine*, 24 (3), 551–556.

Wojtaś J, Garbiec A, Karpiński M, Czyżowski P. 2020. Dogs' Stay in a Pet Hotel – Salivary Cortisol Level and Adaptation to New Conditions. *Journal of Applied Animal Welfare Science* **25**:208-213.

Young J., Pritchard R., Nottle C., & Banwell H. 2020. Pets, touch, and COVID-19: health benefits from non-human touch through times of stress. *Journal of Behavioral Economics for Policy*, 4(S2), 25-33.

Zasloff, R. L. and Kidd, A. H. 1994. Loneliness and pet ownership among single women. *Psychological Reports* 75: 747–752.

8 Samostatné přílohy

ZÁKLADNÍ ETOGRAM PRO SLEDOVÁNÍ VLIVU HUDEBNÍHO ENRICHMENTU NA SEPARAČNÍ ÚZKOST U PSŮ BĚHEM POBYTU V HOTELU

Pozorovatel: Markéta Dupalová

Datum pozorování:

Místo sledování: Psí centrum Pluto

Druh: pes domácí (*canis lupus familiaris*)

Jméno psa:

Plemeno (velikost psa):

Pohlaví:

Věk:

Původ psa:

Pořízen během pandemie Covid-19?

PRVKY CHOVÁNÍ A JEJICH DEFINICE

1. Název: **Vokalizace**

Definice: vydávání akustických projevů jako kňučení, vytí, štěkání, bubláni, blaření, mručení, vrčení, kňourání, cvakání, skučení

2. Název: **Defekace/ urinace**

Definice: Vyměšování odpadního materiálu z trávicího/vylučovacího traktu, spojené s typickým chováním a postojem

3. Název: **Nadměrná salivace**

Definice: Nadměrné slinění jedince (sledujeme vyšší výskyt slin kolem tlamy jedince, sliny kanoucí na zem)

4. Název: **Odpočinek**

Definice: Spontánní sezení, ležení nebo stání bez vykonávání dalších aktivit

5. Název: Spánek

Definice: relaxačně-útlumová fáze, doprovázená ochabnutím svalů a zavřenými víčky

6. Název: Destruktivní chování

Definice: poškozování objektů v blízkosti jedince (kousání, hrabání, ničení ubikace, ve které se pes nachází, vtahování předmětů do ubikace a jejich následná destrukce)

7. Název: Odmítání potravy

Definice: odmítání požití podávané potravy (nepozře krmivo, na které je zvyklý. U psů se separační úzkostí se doporučuje podat krmivo pro snížení hladiny stresu)

PRVKY CHOVÁNÍ							
Čas (min.)	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							

9.							
10.							
11.							
12.							
13.							
14.							
15.							
16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							

25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							
Celkem							
Celkem %							

1.- 10. minuta – Klasická hudba

11.-20. minuta – Metalová hudba

21.-30. minuta – Speciální play list pro psy se separační úzkostí

Shrnutí pozorování:

